

LÄNSI-VANTAA

kaupunkipolut

Myyrmäki • Kaivoksela • Vapaala

Teksti: Pauli Saloranta

Editointi: Katja Savopirtti/Vantaan kaupunki

Ulkoasu: Tiina Kujala/Grafedo Art

Kannen kuvat: 1. kuva Jaakko Niemelän näyttelystä PIENI-SUURI-MIES, Vantaan taidemuseon kuva-arkisto, 2. Tiina Kujala, 3. Hilikka Kemppinen

Julkaisija: Vantaan kaupunki, vapaa-ajan ja asukaspalveluiden toimiala sekä Myyrmäen aluetoimikunta

Toimeksiantaja: Myyrmäen aluetoimikunta 2005-08

Ohjausryhmä: Ulla Lehtoranta (pj) ja Rauno Heikkilä

Kiitokset: Myyrmäen, Kaivokselan ja Vapaalan polkutyöryhmät sekä Myyrmäki-seura, Kaivoksela-seura, Vapaalan omakotiyhdistys, Rajatorppa-seura, Vantaan kaupungin museo, kaavoitustoimi, viheralueyksikkö, ympäristökeskus sekä kaikki muut tietoja antaneet sekä taloudelliset tukijat

Paino: Erikoispaino 2/2009

www.lansivantaa.fi > kaupunkipolut

Tutustu kaupunkipolkuihin myös sähköisesti

- suurin osa kohteista on linkitetty kiinnostavien lisätietojen lähteille!

MYYRMÄKI

Myyrmäki

Polun pituus noin 5 km

Johdanto

Myyrmäen tienoot asutettiin jo kivikaudella yli 5000 vuodeksi, kunnes ne autioituivat. Nykyinen selvärajainen Myyrmäki syntyi 1970-luvulla lähes koskemattomaan metsään keskiaikaisten kylien välimaastoon pääkaupunkiseudun lähiörakentamisen kuumimmassa vaiheessa. Rakentaminen perustui raideyhteyteen Helsinkiin sekä ruutukaavaan, joka on samassa koordinaatistossa kuin Helsingin kantakaupunki. Palveluiden parantuessa Myyrmäestä on kehittynyt Länsi-Vantaan vireä aluekeskus, jossa on 14 500 asukasta.

1 Myyrmäkitalo

Valmistui 1993 osaksi Myyrmäen uutta keskustaa, suunnitella arkkitehtitoimisto Innovarch. Myyrmäkitalossa toimivat Vantaan taidemuseo, aikuisopisto ja kuvataidekoulu, Myyrmäen kirjasto, yhteispalvelupiste sekä elokuvateatteri Kino Myyri, Aktia-pankki ja Lippupalvelu. Myyrmäkitalossa on monipuoliset opetus- ja harrastustilat sekä kokoustiloja ja auditorio. Taidemuseon 780 m²:n näyttelytila on pääkaupunkiseudun parhaita uusimman kuvataiteen esittelypaikkoja. Talon aulassa on Kari Juutilaisen teos Heijastus vuodelta 1993 sekä kaupunginmuseon rekonstruoima Jönsaksen kivikautinen punamultahauta, jonka vainaja on saanut lempinimen ”the myyrmäkeläinen”.

Antti Tuominen

2 Myyrmäen rautatieasema

Valmistui 1975, suunnittelija arkkitehtitoimisto Lehtovuori, Tegelman, Väänänen. Öljykriisin jälkeisessä lamassa radan suunnittelussa pyrittiin kustannusten minimoimiseen myös asemarakennusten osalta. Myyrmäen asema onkin pääkaupunkiseudun aluekeskusten vaatimattomin ja lisäksi huonossa kunnossa. Aseman kulmilla ovat Myyrmäen tutkitusti pelottavimmat ja häiriöaltteimmat paikat. Myyrmäki-seura on tehnyt vuosien varrella lukuisia aloitteita tilanteen parantamiseksi.

Myyrmäen lähiliikenneterminaali on myös Länsi-Vantaan bussiliikenteen solmukohta. Uudessa yleiskaavassa on Jön-saksentiellä varaus poikittaisen joukkoliikenteen runkoväylälle, joka voisi olla vaikkapa seudullinen Jokeri II.

Martinlaakson rata

Koko Myyrmäen ja Martinlaakson rakentamisen mitoitukset perustuu vuonna 1968 syntyneeseen ideaan raideyhteyden vetämisestä Huopalahdesta pohjoiseen. Myyrmäen aluekeskukselle kaavailtu paikka ratkaisi radan sijoittumisen pääteiden väliin. Tämä puolestaan määritteli samalla Malminkartanon, Kannelmäen ja Pohjois-Haagan suunnittelun lähtökohdat. Näin päästiin vastaamaan maaltamuuton synnyttämiin Suur-Helsingin

hurjiin kasvuennusteisiin. Uuden radan varteen aiottiin rakentaa 130 000 asukkaan yhtenäinen nauhakaupunki Kivistöön saakka.

Valtionrautatiet ja Helsingin metrotoimisto kilpailivat aluksi radan toteutuksesta, mutta lopulta tehtävä lankesi VR:lle. Näin saatiin myös valtio mukaan radan rahoitukseen 30 prosentin osuudella 110 miljoonan markan kokonaiskustannuksista. Päätös Suomen ensimmäisestä kaupunkijunaradasta tehtiin valtioneuvostossa vuonna 1970, ja rakentaminen alkoi ennätysnopeasti seuraavana vuonna. Radan pituudesta on siltojen ja tunnelien osuus yli puolet. Kiskot ulottuivat Myyrmäkeen jo neljän vuoden kuluttua. Ensimmäisissä suunnitelmissa rata oli sijoitettu Myyrmäen ja Martinlaakson keskustoissa katuverkon alapuolelle kannen alle, mutta rata nostettiin lopulta katujen yläpuolelle.

Kannelmäen ja Pohjois-Haagan asemien sekä Mätäjoen sillan viivästymisen vuoksi junaliikenne pääsi alkamaan 1.6.1975. Tämä oli suuri muutos, sillä sitä ennen oli Helsinkiin kuljettu busseilla, aluksi vielä Louhelan ja Haagan kautta kierrellen. Martinlaakson asema avattiin 1978. Samoihin aikoihin muuttoliike hidastui ja nauhakaupungin rakentaminen pysähtyi yli 30 vuodeksi. Rataa kuitenkin jatkettiin Vantaankoskelle 1991. Nyt on päätetty rakentaa Kehärata uuden Kivistön/Marja-Vantaan aluekeskuksen kautta lentoasemalle ja edelleen pääradalle saakka.

3 Myyrinpuhos

Valmistui 1975 yhtäaikaan aseman kanssa, suunnittelija Eero Kostiainen. Aikaisemmin Myyrmäessä oli vain muutama kivijalkakauppa. Palvelut haettiin Kaivoksen uudelta osarilta. Kaupungin lääkäripäivystys oli Louhelassa. Myyrinpuhoksen myötä asema-aukiolle syntyi ensimmäistä kertaa keskus, jossa olivat kauppa, lääkäriasema ja elokuvateatteri sekä läntinen kaupunkitoimisto ja sosiaalikeskus, jonkin aikaa poliisin putkakin. Erillinen terveysasema valmistui torin toiselle puolelle 1981, ja sinne koottiin terveyspalvelut laajalta alueelta.

Nykyäänäkulmasta pieni ja kodikas ostari edustaa aikansa tyyliä. Erityisesti sen kirkkaat värit ovat suoraan 1970-luvulta. Katolla on maamerkinä komea pömpeli. Poikkeuksellista Suomen oloissa on se, että kolme erillistä ostoskeskusta on säilynyt toimintakykyisinä näinkin lähellä toisiaan.

4 Julkisivremontti

Suomen lähiöiden rakennuskanta alkaa tulla peruskorjausikään. Remonttien yhteydessä joudutaan miettimään alkuperäisen arkkitehtuurin kunnioittamista sekä nykyisiä rakennusmääräyksiä ja mukavuustekijöitä. Tässä Myyrmäen laajimmassa toistaiseksi toteutetussa remontissa taloyhtiö valitsi lähtökohdaksi laajan peruskorjauksen, joka sisälsi koko talon tiiliverhoilun ja uudet eristeet ja ikkunat sekä uudet entistä isommat, lasitetut parvekkeet. Suunnittelusta vastasi arkkitehti Erkki Pitkäranta, jonka pyrkimyksenä oli noudattaa alkuperäistä arkkitehtuuria mahdollisimman pitkälle. Uusi tiiliseinä on muurattu paikalla, sillä talossa oli alun perinkin tiilipäätty pienenä laadun kohotuksena pelkkiin

betonielementteihin verrattuna. Hanke sai laajaa huomiota alan piireissä. Uusien rakenteiden elinkaari tulee olemaan noin 40–50 vuotta.

5 Jönsaksen kivitautinen asuinpaikka

Myyrmäen keskustan paikalla on asuttu eri kulttuurivaiheissa 5500 e.a. – 20 j.a. Pinta-alaltaan suurin Suomessa arkeologisesti tutkittu kivitautinen asuinpaikka oli hyvällä paikalla rannalla. Merenlahti ulottui pitkälle sisämaahan vielä 2000 e.a. ja sen jälkeenkin Vantaanjoki virtasi notkossa leveänä parituhatta vuotta.

Jönsaksesta löytyi esineitä ja runsaasti myös kiinteitä muinaisjäännöksiä, mm. 70 eriaikaista tulisijaa. Merkittävien löytö on Suomenselän kulttuurin (8300–5000 eaa.) punamultahautakalmisto, jonka 23 haudasta yksi on rekonstruoitu Myyrmäki-talon aulaan. Nuorakeraaminen kulttuuri (2500–2000 eaa.) sijoitti asumuksensa kauemmaksi rannasta, Jönsaksenmäen pohjoisrinteeseen. Sen tulisijojen pohjien öljyinen nokimaa viittaa hylkeen rasvan eli traanin järjestelmälliseen jalostamiseen. Traania on valmistettu myös myöhempien asuinvaiheiden aikana. Sitä käytettiin nahkojen parittamisessa, lamppuöljynä ja voiteluaineena.

Salpausselältä alkava Vantaanjoki vaihtoi ajanlaskun alun vaiheilla vähitellen uomaansa Djupbackan kynnysellä. Jäljelle jäi rämettyvä jokiuoma ja sen keskelle puomainen Mätäoja (Helsingin puolella nimeltään Mätäjoki). Pian Jönsaksen asutus taantui kulkuväylän huononemisen ja myös ilmaston kylmenemisen myötä. Ihmiset vakiintuivat Mätäojan varsille seuraavan kerran vasta keskiajalla.

Arkeologiset kaivaukset käynnissä.

6 Mätäojan metsäluhdat

Nykyisen Mätäojan valuma-alue on 24,4 km² ja veden laatu olosuhteisiin nähden kohtuullisen hyvä. Merelle saakka ulottuva purolaakso muodostaa tärkeän ekokäytävän eläimille ja kasveille sekä virkistysalueen ihmisille. Alue on pääosin käsittelemätöntä, ajoittain tulvivaa luhtaa. Lahopuut tarjoavat elinoloja harvinaisillekin lajeille. Mätäojalta on löytynyt tieteelle uusi kovakuoriainen halavasepikkä, jota ei ole tavattu missään muualla maailmassa. Harvinaisia ja uhanalaisia ovat myös kämmekkäkasvi sääskenvalkku, pikkutikka ja pensastasku sekä useat kääpälajit. Pesimälajistoon kuuluu tukkasotkan ja palokärjen lisäksi laululintujen parhaimmistoa: luhta- ja viitakerttunen sekä satakieli. Alueella on nähty myös pohjanlepakkoja.

Myyrmäen ja Kaivokselan välisessä purolaaksossa on useita EU:n luontodirektiivin mukaisia Fennoskandian metsäluhtia eli tulvametsiä. Paju-, koivu- ja tervaleppävaltaisissa luhdissa kasvaa sekapuuna mm. harmaaleppää, tuomea, raitaa ja haapaa. Luhtavyöhykkeen ulkopuolella kasvaa järeitä kuusia ja koivuja. Tulvavyöhykkeellä ja avovedessä tavataan mm. keltakurjenmiekkaa, vehkaa, myrkkyykeisoa, raatetta ja leveäosmankäämiä. Vantaalla harvinaisia lajeja ovat mm. isohierakka ja leväkkö. Tavanomaisesta eläimistöstä on havaittu naakkoja, siilejä, kärppiä, kettuja, peuroja ja jopa hirviä.

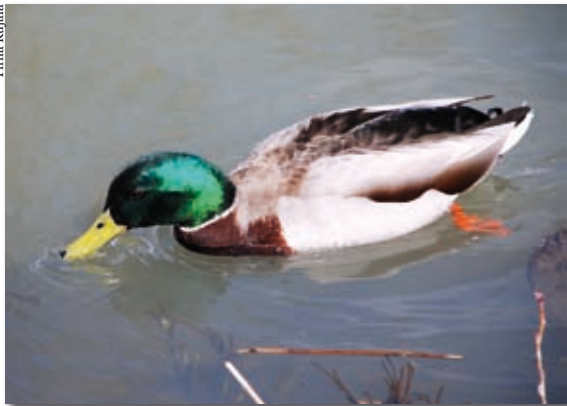
Kaivoksen kohde 23 Vaskivuori

Myös Vaskivuoren alarinteiltä on löydetty kivikautisia asuinpaikkoja. Tuttuja lehtokasveja ovat kevättähtimö, kielo, sini-voikko sekä Vantaan nimikkokasvi metsäorvokki. Ylempänä jyrkänteiden suojissa on lähes luonnontilaista kangasmetsää. Vanhalle luonnonmetsälle tyypillinen lahopuun runsaus tekee Vaskivuoresta lajistollisesti tavallista talousmetsää rikkaamman. Yhteys Mätäjoan varren metsiin ja luhtiin vielä korostaa alueen arvoa.

7 Ankkalampi

Uusi silta Mätäjoaan ruopatun lammen yli on hyvä paikka tarkkailla ”ankkoja” eli erilaisia sorsalintuja.

Tina Kujala

8 Kaupunkiaukio

Korutien itäpuoli rakennettiin pääosin 1990-luvun puolivälissä, viimeisenä Myyrmäen suurista aluekokonaisuuksista. Se edustaa selvästi toisenlaista suunnittelua kuin vanhemmat osat. Kadut eivät ole enää ruutukaavan mukaiset, talot ovat pienempiä ja tiheämmässä, ja toimintoja on pyritty aktiivisesti sekoittamaan: asuinkortteliin on sijoitettu toimintakeskus ja toimistotilaa. Ajattelutavan eroa kuvastaa kohde 8b, jossa talon seinä hieman näytösluonteisesti väistää mäntyä. 1970-luvulla mänty olisi ilman muuta väistänyt taloa.

9 Näköala Malminkartanoon

Malminkartano on Vantaanjoen (sittemmin Mätäjoen) laaksoon liittyvä kivikautinen asutuspaikka ja Kaarelaan kylään kuulunut historiallinen puustellitila. Siitä tuli Helsingin ensimmäinen ns. metsälähiöiden kauden jälkeinen esikaupunki 1977 alkaen. Suunnittelussa palattiin perinteiseen eurooppalaiseen kaupunkiin mutkittelevine katuineen ja kujineen. Nykyään Malminkartanossa on noin 8300 asukasta. Helsinki suunnittelee uutta korkealaatuista pientaloaluetta Honkasuolle.

Laakson pohjalle pian rakennettavaa Kehä II:a on suunniteltu 1960-luvulta alkaen. Osuus Matinkylästä Kiloon valmistui vuonna 2000, ja eri jatkovaihtoehtoista valittiin Myyrmäkeen suuntautuva vuonna 2003. Radan itäpuolella linjaus kulkee tunnelissa, länsipuolella pinnassa kohti Hämeenlinnanväylää.

Malminkartanon–Rajatorpan välillä käydään edelleen puolukassa ja lakkojakin löytyy.

Helsingin kehitys

Helsingin pitäjän nimi periytyy ruotsalaisilta siirtolaisilta 1200-luvun loppupuolelta. He nimesivät Vantaanjoen Helsingäksi kotipaikkansa Helsinglandin mukaan. Seudun tulevaisuus muuttui, kun kuningas Kustaa Vaasa perusti Vantaanjoen suulle Helsingforsin kaupungin vuonna 1550. Taustalla oli kilpailu Tallinnan hanskakauppiaiden kanssa. Helsinki siirrettiin 1640 Vironniemelle, ja siihen liitettiin Töölön kylä. 1700-luvulla kaupunki kärsi ensin rutosta ja sen jälkeen venäläisten miehityksestä iso- ja pikkuvihassa, mutta voimistui taas Viaporin linnoitustyömaan ansiosta. Suomen sodassa 1808 lähes koko kaupunki paloi linnoituksen piirityksen yhteydessä. 4000 asukkaan Helsingistä tuli pääkaupunki 1812, jolloin alkoi myös voimakas väestönkasvu ja teollistuminen. Uutta empire-tyylistä keskustaa rakennettiin, yliopisto siirrettiin Turusta 1827, tuomiokirkko valmistui 1852, ja rautatie Hämeenlinnaan avattiin 1862.

Helsinkiä on laajennettu askel askeleelta, eniten vuoden 1946 ns. suuressa alueliitoksessa. Silloin pitäjä eli tuleva Vantaan kaupunki menetti kolmanneksen alueestaan, erityisesti ratojen varsiin syntyneet keskukset Malmin ja Pitäjänmäen sekä mm. Kaarelan kylän. Maailmanmaineeseen Helsinki on noussut mm. olympialaisten ja ETY-kokouksen isäntänä. Maaltamuuton yhteydessä väkiluku kaksinkertaistui 20 vuodessa, ja rakennettiin laajoja lähiöitä kuten naapurikunnissakin. Ensimmäinen metrosuunnitelma esiteltiin 1963, ja maailman pohjoisin metrolinja avattiin liikenteelle 1982. Merenrantojen vapautuminen teollisuuskäytöstä on viime vuosikymmeninä muuttanut kantakaupunkia. Vuonna 1966 pitäjästä kaupunkiin liitettyyn Vuosaareen on nyt valmistumassa uusi korkealuokkainen Aurinkolahden alue. Viimeisin alueliitos Sipooasta toteutettiin pikavauhtia 2006–2008. Nykyään helsinkiläisiä on 565 000.

10 Kilterinmäki

Noin 10 hehtaarin alueelle rakennetaan 2010 mennessä 600 uutta asuntoa. Suunnittelun pohjaksi tutkittiin myyrmäkeläisten ja Myyrmäessä asioivien asumistoiveita. Toiveisiin ja eri elämäntilanteisiin vastataan talotyyppien ja omistumuotojen monipuolisuudella. Ympäristön viihtyisyyteen on panostettu iloisen värikkäällä arkkitehtuurilla. Vuonna 2008 valmistui Kilterinkulman autokatoksen takaseinään kuvanveistäjä Martti Aihan suunnittelema 150-metrinen, kallioleikkausta muistuttava laminaattiteos, joka valaistuna näkyy hienosti ohiajaviin juniin. Myös ulkoilupolkujen valaisu on suunniteltu huolellisesti lähimetsässä, jossa vielä 60–70-luvuilla käytiin mustikassa. Alueella on tavattu Suomen toiseksi yleisintä lepakkoa viiksisiippaa, joka pelkää valoa – siksi valaisintyyppi on valittu niin, ettei valoa heijastu yölospäin.

Hilka Kempainen

Kilterinmäen taloissa on pirteitä värejä ja muotoja.

11 Colosseum

Rakennukset valmistuivat valtiollisen energiayhtiö Imatran Voiman pääkonttoriksi vaiheittain 1979–87, suunnittelija Erik Kråkström. Toimistokolossi oli koko Länsi-Vantaan ensimmäisiä tämän mittakaavan taloja. Rakennukset antavat mahtipontisen vaikutelman pohjoisen suuntaan. Etelään ne avautuvat vaihtelevina ja helpommin lähestyttävänä. Alkuperäiset suunnitelmat olivat vielä massiivisemmat: puolet niistä on toistaiseksi rakentamatta. Talon pääaulassa on Suomen abstraktin kuvanveiston uranuurtajan Raimo Utraisen 17 metriä korkea säleveistos vuodelta 1987.

Imatran Voima (IVO) oli valtion omistama vesivoimayhtiö, jonka toiminta alkoi Euroopan suurimman kosken, Imatrankosken patoamisella vuosina 1921–28. Yhtiö rakensi myös valtion ensimmäisen hiilivoimalan 1932 ja ydinvoimalan 1977 sekä maailman ensimmäisen turvevoimalan. Lisäksi se osallistui maan kantaverkon rakentamiseen ja sähköisti Suomen rataverkon. IVO:n uudenaikainen keskusvalvomo avattiin Myyrmäessä 1982. Vuosina 1998–2005 IVO oli yhdistettynä valtiolliseen öljy-yhtiö Nesteeseen. Liitosta jäi mm. uusi nimi Fortum sekä 87-metrinen Nesteen entinen pääkonttori Espoon Keilaniemessä. Nykyinen Fortum on globaalisti toimiva energia-alan monitoimiyritys, jonka palveluksessa on lähes 9000 työntekijää 200 maassa.

Fortum sai vielä vuonna 2000 Vihervuosi-mitalin Myyrmäen toimitalonsa pihakokonaisuuden hyvästä suunnittelusta ja ylläpidosta. Nykyään sen tiloissa on toimistohotelli Colosseum Business Center, jossa toimii mm. koko pääkaupunkiseudun verotoimisto.

12 As. oy Myyrpari

Valmistui 2006, suunnittelija arkkitehtitoimisto Larkas&Laine. Täydennysrakennuskohde eheyttää Myyrmäen keskeistä korttelia ja korottaa keskustan profilia. Asuinkerrostalossa on 70 huoneistoa 9 kerroksessa ja katutasossa liiketiloja.

13 Myyrmanni

Myyrmäen nousu Helsingin lähiöstä Länsi-Vantaan aluekeskukseksi kesti 20 vuotta. Sen kruunasi Suomen siihen aikaan suurin kauppakeskus Myyrmanni, joka valmistui 1994, suunnittelija arkkitehtitoimisto Innovarch. Toteutus lykkääntyi ensin moninaisten valitusten ja sitten 90-luvun alun laman

vuoksi. Laman ansiosta rakennus tuli lopulta liki kolmanneksen laskettua halvemmaksi.

Myyrmanni oli ensimmäinen kauppakeskus, jonka paikoitus tehtiin maan alle. Rakennuksen pääakseli on suoraa jatkoa Myyrmäenraitille. Yksinkertainen rakennus muistuttaa sisätiloiltaan perinteistä pitkäkirkkoa: löytyy juhlava portaikko, korkea holvi, selkeä päälaiva ja sivulaivat, jopa visuaalinen ristiaihe. Myyrmannissa on 120 liikettä, eli se on nykymittakaavassa melko inhimillisen kokoinen. Sen asiointialue ulottuu Vantaan rajojen yli Helsingin puolelle ja toisaalta kauas maaseudulle.

Myyrmannin pommi

Myyrmannissa räjähti pommi 11. lokakuuta 2002. Räjähdyksessä kuoli 7 ihmistä ja kymmenet haavoittuivat. Turma oli tuhoisin sitten Lapuan patruunatehtaan räjähdysnettomuuden, jossa kuoli 40 ihmistä vuonna 1976. Pommin tekijäksi osoittautui vantaalainen 20-vuotias kemianopiskelija, jolla ei ollut yhteyksiä ääriliikkeisiin. Tekijä kuoli räjähdyksessä. Räjähdyksellä järkytti uhrien omaisten ja ystävien lisäksi koko Suomea ja muuta maailmaa - vuoden 2001 terrori-iskut olivat tuoreessa muistissa. Vantaan kaupungin kriisipuhelimeen tulvi soittoja. Pääkaupunkiseudun kouluissa järjestettiin kriisiryhmiä. Myyrmannin luo tuotiin satoja kynttilöitä, muistojumalanpalveluksessa oli läsnä korkein valtiojohto ja koko maassa suruliputus. Monet lahjoittivat rahaa uhrien tukitileille, ja Veripalvelussa oli ruuhkaa vapaaehtoisista luovuttajista.

Tapaus herätti laajan keskustelun Internetin sisällöstä ja valvonnasta, olihan pommintekijä saanut tietonsa netti-foorumeilta. Myös tekijän henkilöllisyys selvisi ensimmäisenä juuri netissä. Kauppakeskus suljettiin korjausten vuoksi kahdeksi viikoksi. Paikalle ei haluttu muistolaattaa tai -merkkiä.

14 Myyrmäen tori = Paalutori

Aluekeskuksen suunnittelukilpailun vuonna 1973 voitti ruotsalainen arkkitehtiryhmä ehdotuksella, jossa keskustoria ympäröivät rakennukset kolmelta suunnalta ja neljännellä on vehreä mälikumpare. Öljykriisi ja sitä seurannut lama sekä erilaiset kiistat viivyttivät asemakaavan laatimista niin, että se hyväksyttiin valtuustossa vasta 1976. Toteutus ei myöskään ole sujunut aivan suunnitelman mukaan. Kirkko ei koskaan tullut Vaskivuorentien reunaan, työpaikkarakentaminen on viipynyt ja torin reunalla on yhä edelleen väliaikainen pairoitusalue. Tilannetta on parantanut Kilterin koulun valmistuminen, vaikka rakennus kääntääkin kylkensä torille päin.

15 Liesitori ja Isomyyri

Kauppakeskus Isomyyri avattiin 1987. Liesitorin uudistus suunniteltiin samassa yhteydessä, mutta se toteutui vasta 2003 uuden palvelutalon rakentamisen myötä. Vanhusten Palvelutaloyhdistyksen palvelutalossa on 64 omatoimisen asumisen huoneistoa. Isomyyrissä on 25 liikettä sekä Vantaan tanssiopiston toimitila ja 3. kerroksessa kaupungin monitoimitila Arkki sekä lasten ja nuorten palvelupiste NOA. Torin siisteyttä ei rajoita ainakaan roskisten puute: roskakoreja on näköetäisyydellä yhteensä 27 kappaletta.

16 Myyrmäenraitti

Kilometrin mittainen Myyrmäenraitti ulottuu Myyrmannilta Uomatiele, lähes kirkon kulmalle saakka. Raitti aukioineen on aluekeskuksen tärkein kevyen liikenteen reitti. Sen varrelle sijoittuvat kulttuuri- ja kaupalliset palvelut, liikuntapaikat, koulut ja kerhotilat. Raitilla on useita ympäristötaideteoksia ja nuorison taideprojektien tuottamia installaatioita. Myös tunnelit on otettu haltuun: Vaskivuorentien alikulussa on pyynnöstä tehtyjä graffitipisisejä vuodelta 1995. Uomatien kolmeen alikulkuun tilattiin perusparannuksen yhteydessä Paula Holopaisen sekatekniikkatyöt Kotipesä, Noppa ja Minos vuonna 1996.

Myyrmäenraitin kulunut pinnoite on äskettäin uusittu osana raitin perusparannuksen yleissuunnitelmaa 2006–2015, jonka mukaan uusitaan katukalusteet ja pinnoitteet, lisätään valaistusta ja istutuksia ja järjestellään aukoiden oleskelualueet paremmin. Liesitorin lähiympäristö erottuu edukseen raitin varrella.

17 Urheilutalo

Myyrmäen Urheilutalossa on palloilusalit, painitilat, voimailutila ja voimistelusalit sekä uimahalli, jossa on 25 metrin allas. Peruskorjauksen yhteydessä vuonna 2002 käytettiin yksi prosentti budjetista kahden tilataideteoksen hankintaan kuvanveistäjä Aarne Jämsältä. Jämsän töissä värikartta yhdistyy vahvaan materiaalin tajuun. Uima-allashuoneen päätyseinässä on veden valtavuudesta muistuttava rantaviiva. Se muodostuu valkobetoniasta ja 80 pyöreäksi hiotusta kivistä. Terapia-altaassa on alumiininen kasvoreliefi. Kahvilaan ja

tanssisaleihin vievässä portaikossa kulkijoita tervehtivät nyt moniväriset Oliot.

Ulkona voi pelata mm. tennistä. Alue on suosittu nuorison hengailupaikkana. Viereiset 10–12-kerroksiset asuinkerrostalot ovat Myyrmäen suurimpia taloyhtiöitä. Ne rakennettiin entiseen sorakuoppaan, johon piti alun perin tulla toimistotaloja. Ravintola Lunalla oli takavuosina pääkaupunkiseudun paras kesäterassi Delfiniaukiolla; asia todettiin City-lehden äänestyksessä.

18 Vaskivuoren lukio

Kaivoksen yhteiskouluna aloittanut koulu siirtyi uuteen ajanmukaiseen rakennukseen Myyrmäkeen 1970, suunnittelija arkkitehtitoimisto Osmo Sipari. Peruskoulu-uudistuksessa 1977 yhteiskoulu jaettiin Myyrmäen yläasteeksi ja lukioksi. Lukio yhdistyi Vantaanjoen musiikkilukion kanssa ja niistä muodostui Vaskivuoren lukio vuonna 1996. Peruskorjauksessa ja laajennuksessa 2004–07 koulu sai mm. 800 m²:n lisärakennuksen. Runsaasta 900 oppilaasta 120 on musiikki- ja tanssilukiossa. Lisäksi koulussa on medialinja ja laaja kieliohjelma. Koulu tuottaa alueelle kulttuurielämyksiä kuten konsertteja ja vuosittaisen suurmusikaalin.

19 Taidetalo Toteemi

Lastenkulttuurin keskus aloitti toimintansa 1987, sitä ennen rakennuksessa toimi Myyrmäen ensimmäinen kirjasto. Veikko Eskolinin tilataideteoksen Aallot lahjoitti Puolimatka vuonna 1975. Aukion kunnostus on Myyrmäen raitin perusparannussuunnitelmassa vuorossa vuonna 2009.

Antti Tuominen

20 Myyrmäen kirkko

Valmistui 1984, suunnittelija akateemikko Juha Leiviskä. Kirkko on kansainvälisesti tunnettu arkkitehtuurinähtävyys. Se on saanut vaikutteita Etelä-Saksan barokkikirkoista, vaikka muotokieli on täysin nykyaikainen. Itäinen julkisivu avautuu pieneen metsikköön, länsipuoli muodostaa suojaavan muurin junaradan suuntaan. Sisätiloissa valo on keskeisessä roolissa. Kirkkosaliin mahtuu 450 henkeä. Kangasalan urkurakentamo on valmistanut 36-äänikertaiset urut.

Myyrmäen kirkko on Vantaankosken seurakunnan pääkirkko. Seurakunta perustettiin Länsi-Vantaan lähiöiden rakentamisen yhteydessä vuonna 1966. Sen alue ulottuu Vantaan pohjoisrajalle saakka. Jäseniä on nykyään 29 000.

Akateemikko Juha Leviskä suunnitteli myös Myyrmäen kirkon valaisimet, jotka muistuttavat öljylamppuja.

Vantaan kaupunginmuseo

21 Louhela

Louhelan rakensi Kaivoksen toteuttanut Puolimatka vuosina 1965–68. ”Maistereiden Louhelana” mainostettuun pieneen lähioon muutti parituhatta asukasta. Oma ostoskeskus avattiin 1967 ja juna-asema 1975. Ostarin edustalla toimi alkuvuosina vilkas viikonlopputori. Sitten palvet olvt siirtyneet pääosin Myyrmäen keskusta. Louhelassa on nykyään noin 1200 asukasta.

Vuodesta 1988 alueella on toiminut Louhelan huollon ylläpitämä Louhela TV, jonka kaapeliverkossa näkyvät normaalit kanavat sekä muutama satelliittikanava. Digitaalisia lähetyksiä on välitetty vuodesta 2003. Lisäksi verkossa on mahdollisuus lähettää tiedotteita. Vuosina 1991–2002 lähetettiin myös omaa louhelalaista ohjelmaa Wanda Videonet ry:n toteuttamana kaikkiaan 300 tuntia. Yhdistyksen aikaansaannoksiin kuuluu myös kaksi pitkää elokuvaa.

Rakennusliike A. Puolimatka

Armas Puolimatkan 1947 perustama rakennusliike oli Suomen ensimmäinen teollinen rakentaja. Se kehitti elementtimenetelmänsä nimenomaan Kaivoksen ja Louhelan toteutuksessa sekä rakensi tänne myös pääkonttorinsa kunnes siirtyi Myyrmäkeen. Puolimatka oli mukana monissa Suomen lähiöiden aluerakentamissopimuksissa sekä mittavissa projekteissa ulkomailla, erityisesti Neuvostoliitossa. Hankkija osti yhtiön 1985, mutta joutui laman myötä pian konkurssiin. Puolimatka päättyi Kansallis-Osake-Pankin kautta Meritalle ja edelleen osaksi ruotsalaista NCC:tä. Entinen pääkonttori Louhelassa toimii nykyisin työväenopistona.

16

22 Myrbacka

Vanhoissa kartoissa mäen nimenä on Myrbacka, jonka alkua tarkoittaa rämettä. Kallio nouseekin Mätäojan yläjuoksun rämemaisemasta. Pohjoispuolen notkelman takaa alkaa jo Martinlaakso.

23 Myyrmäen aloituskortteli

Myyrmäen rakentaminen aloitettiin pohjoisesta. Ensimmäinen talo valmistui Vaahtorinteeseen elokuussa 1969. Sen rakensi Laaturakenne, joka oli hankkinut omistukseensa neljäsosan tulevan Myyrmäen maista. Toinen neljännes oli Suur-Helsingin Osuuspankilla ja loput Puolimatalla. Nämä

tekivät Helsingin maalaiskunnan kanssa aluerakentamissopimuksen. Rakentaminen eteni nopeasti. Uomatien varret valmistuivat kahtena seuraavana vuonna, ja kohta edettiin Virtatien yli Vaskivuorentielle saakka. Sen pohjoispuoli valmistui 1971–73, Ojahaanpolun varret 72–74 ja Jönsaksentien itäpuoli 75–78. Sen jälkeen vauhti on tasoittunut, mutta rakentaminen jatkuu edelleen.

Uomatien varressa toimii yhä korttelikauppa Myyrvalinta pienellä ostarilla, joka valmistui 1972 Ilpo Hälvän suunnittelemana.

Aluerakentaminen

Kun suuri maaltapako alkoi 1960-luvulla, rakennusteollisuus oli juuri sopivasti oppinut soveltamaan liukuhin-natuotantoa betonielementteihin. Nousukauden hengessä ajateltiin, että muuttajille rakennetaan uusiin esikaupun-keihin nopeasti asuntoja, jotka voidaan tarvittaessa vaika purkaa, kun ne alkavat rapistua.

Helsingin ympäristön maalaiskunnat ja kauppalat eivät olleet valmistautuneet nopean kasvun vaatimaan kaa-voitukseen ja kunnallistekniikan toteutukseen. Aluera- kentaminen ratkaisi ongelman: maanhankinta, rahoitus, suunnittelu, rakentaminen ja asuntosäästäminen nipu- tettiin yhteen, osittain kuntien päätöksenteon ohi. Valtion ohjauksessa haettiin asuntotuotantoon tehokkuutta ja ta- loudellisuutta sarjallisuuden ja ruutukaavan avulla. Myös arkkitehtuurissa ajan arvot olivat vastakkaiset 50-luvun vaihtelevalle ja ympäristöön mukautetulle suunnittelulle, jota vielä Kaivokselassa on näkyvissä.

Lähiörakentamisen kulta-aikaa oli 1960–70-luvun vaihde. Sen jälkeen rakentaminen on painottunut valmiin kaupunkirakenteen sisään. Myös hankkeiden toteutusta- pa on muuttunut niin, että kunnat ohjaavat jälleen kaa- voitusta ja rakentamista. Vanhoja lähiöitä ei ole purettu, vaan taloja on alettu kunnostaa. Suomessa on kaikkiaan noin 300 lähiötä, joissa asuu miljoona ihmistä. Ensimmäinen lähiöissä syntynyt sukupolvi on aikuistuttuaan jopa alkanut hakeutua takaisin kotiseudulleen.

24 Leikkipuisto

Kuohupuiston leikkipuisto avattiin 1974 palvelemaan lähikortteleiden uusia asukkaita. Aluksi siellä oli kaupungin puistotäti ja välillä yksityinen päiväkerho. Vuodesta 1994 se on ollut kunnallisen perhepäivähoidon käytössä. Perhepäivähoitajat työskentelevät kotonaan pienen lapsiryhmän kanssa ja tuovat nämä puistoon ulkoilemaan. Perhepäivähoito on katoavaa kulttuuria. Parhaimmillaan Myyrmäessä oli jopa 30 perhepäivähoitajaa. Nyt riittävän isojen asuntojen hinnat ovat nousseet, ja toiminnasta on tullut taloudellisesti haastavaa.

Leikkipuiston pihalla on Viipurin rapakivinen siirtolohkare. Se on kellunut paikalle jäävuoren sisällä viime jääkauden jälkeisessä järvessä.

25 Professorien talo

Rakennuksen kutsumanimi johtuu siitä, että talon asuntoja markkinoitiin erityisesti Helsingin yliopiston henkilökunnalle.

26 Uudet rivitalot

Valmistuivat 2000, suunnittelija arkkitehtitoimisto Brunow & Maunula. Myyrmäessä harvinaiset rivitaloasunnot ovat 2-kerroksisia ja niissä on omat pienet pihat.

27 Huddingen puisto

Vantaalla on yhteensä 13 ystävyyskaupunkia Pohjoismaissa, Keski-Euroopassa, Israelissa, Venäjällä ja Kiinassa. Ruotsin Huddinge ollut Vantaan ystävyyskaupunkina vuodesta 1951. Se sijaitsee noin 15 kilometriä Tukholman keskustasta

etelään. Asukkaita on noin 88 000, ja monilla on suomalaista sukujuurta. Huddingessa on Pohjoismaiden suurin sairaala. Vantaalla Huddingen puistossa on mm. lehtikuusia sekä koiristeomenapuita, joiden hedelmät ovat syötäviä.

28 Kilterin koulu

Perustettiin Myyrmäen keskikouluna 1975. Aluksi koulu toimi Urheilutalon kerhohuoneissa, opettajainhuoneena oli uimahallin tarkkaamo. Seuraavana syksynä koulu pääsi parakeihin Virtatielle. Peruskouluun siirtymisen myötä koulun nimi muuttui Kilterin kouluksi 1977. Koulurakennus avautuu viereisen metsikön suuntaan. Se valmistui 1989, suunnittelijat Reijo Perko, Simo Rautamäki ja Nils-Erik Öhrnberg. Koulun katolla on Killi-kissaa esittävä viiri. Killi asui vanhassa omakotitalossa tontilla eikä osannut muuttaa pois, kun talo purettiin koulun alta. Kilterissä on nykyään 490 oppilasta 7.–9. luokilla. Toiminta on oppilaskeskeistä.

29 EVTEK

Valmistui 1988, suunnittelija Pekka Salminen. Espoon–Vantaan teknillinen ammattikorkeakoulu perustettiin teknillisenä oppilaitoksena vuonna 1985 ja vakinaistettiin monialaiseksi ammattikorkeakouluksi ensimmäisten joukossa 1996. Myyrmäessä toimivat liiketalouden ja tekniikan koulutusalat. Opiskelijoita on noin 1900. Syksyllä 2008 EVTEK ja Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia yhdistyivät pääkaupunkiseudun innovaatioammattikorkeakoulu Metropoliaksi.

30 Myyrmäen urheilupuisto

Puistossa on mm. Pohjola-stadion, Myyrmäki-halli ja uusi EnergiaAreena sekä kaksi jäähallia ja täysimittainen yleisurheilukenttä. Urheilupuiston monipuoliset harjoittelu- ja harrastusmahdollisuudet ovat koko pääkaupunkiseudun käytössä.

31 Vesitorninmäki

Koko Länsi-Vantaata palveleva Myyrmäen vesitorni valmistui 1973. Sen vesisäiliön tilavuus on 4500 kuutiota ja 47-metrin tornin korkeus merenpinnasta 101 metriä. Tornin ympärillä on keto sekä reheviä lehtoja, joissa valtapuina ovat koivu, kuusi ja haapa. Vaateliaita lehtolajeja ovat pähkinäpensas, näsiä ja lehtokuusama. Kosteammassa itäosassa kukkivat keväällä mm. kevätlinnusilmä, valkovuokko, kevätlehtoleinikki ja kielo. Metsässä viihtyvät mm. pöllö ja palokärki.

Vesitorninmäen sivuitse kulkee noin 80 km pitkä ulkoilureitti, ”Reitti 2000”, joka alkaa Helsingin Laaksosta ja ulottuu Vantaan ja Espoon kautta Vihdin Salmiin.

Talvisin mäkeä kiertää kaupungin ylläpitämä päälatu, jota pitkin pääsee hiihtämään länteen Linnaisiin ja sieltä edelleen Leppävaaraan, pohjoiseen Petikkoon, Keimolaan ja Luukkiin saakka, sekä itään Helsingin keskuspuistoon. Kaikkiaan Vantaalla on 250 kilometriä ulkoilu- ja latureittejä.

32 Jokiuoman puisto

Vantaan hienoimmaksi mainittu puisto on varsinkin nuorisosuosikkipaikka. Takavuosina koululaisten jameissa Jokiuomassa tarvittiin välillä poliisiakin, mutta nykypolvi juhlii rauhallisemmin. Järjestystä puistossa valvoo Juha Mennan jämerä maaveistos Ukon kirves vuodelta 1996.

Puiston kupeessa on Haltiatien matonpesupaikka. Matton pesemisen laitureilla on perinteinen suomalainen askare, jota ulkomaiset turistit jaksavat ihmetellä mm. Helsingin Kaivopuistossa. Pesuaineen huuhtoutuminen vesistöön rasittaa ympäristöä, joten puuha on siirretty maalle rakennetuille matonpesupaikoille. Ne ovatkin hyvin suosittuja kesäisin.

33 Ammattiopisto Varia

Vantaan ammattiopisto Varian Ojahaan toimipiste on entinen Myyrmäen ammattikoulu, jonka perustaminen sinetöitiin aikanaan juhlapäätöksenä Vantaan kaupunginvaltuuston ensimmäisessä kokouksessa. Oma koulurakennus valmistui 1984. Martinlaaksoson kuuluisimmat kilpa-autoilijat Mika Häkkinen ja Mika Salo ovat ammattikoulun oppilaita. Nykyinen Varia tarjoaa sähkötekniikan, matkailun, ravitsemus- ja talousalan sekä sosiaali- ja terveysalan toisen asteen ammatillista koulutusta. Lisäksi järjestetään perusopetuksen lisäopetusta (ns. kymppiluokka). Opiskelijoita Ojahaassa on kaikkiaan noin 500.

Tina Kujala

Jokiuoman puisto.

34 Abrams ja Husbacka

Kärbölen (Kaarelan) keskiaikaisen kylän kantatiloista maanviljelyskäytössä ovat säilyneet ainoastaan Pohjois-Kaarelan tien naapurukset Abrams ja Husbacka. Ne mainitaan nimeltä jo 1540-luvun asiakirjoissa. Kumpareella on kivikautisen asutuksen merkkejä ja muinaisjäännöksiä. Abrams on ollut saman suvun hallussa jo vuodesta 1687. Nykyinen päärakennus on vuodelta 1920. Tilukset on myyty vaihteittain asuntorakentamiseen, viimeisenä Vaskipelto 1980-luvulla. Husbacka Pohjois-Kaarelan tien eteläpuolella on ollut nykyisen omistajasuvun hallussa vuodesta 1724. Myös sen tilukset on lohkottu ja myyty, ja vanha päärakennus purettu. Uudempi päärakennus pihapiireineen on nyt jäämässä Kehä II:n alle.

KAIVOKSELA

Kaivoksela

Polun pituus noin 3 km

Johdanto

Mätäojan laakson reunaharjanteelle, Silvolan kaivoksen ja historiallisten maatilojen tuntumaan sijoittuva Kaivoksela oli aluerakentamisen ja asuntosäästämiseen pioneerikohde ja Helsingin maalaiskunnan ensimmäinen varsinainen kerrostaloalue. Sen leimaa-antava piirre on professori Olli Kivisen rakennuskaava, joka edustaa teollisen lähiörakentamisen alkuvaihetta.

Enimmillään Kaivoksella on ollut 5137 asukasta vuonna 1971. Viime aikoina pääluku on pysytellyt vajaassa 4000:ssa. Käynnissä on sukupolvenvaihdos: uusia asukkaita tulee vuosittain noin 600.

1 Kaivoksen ostari

Lähiöiden ideana oli yhdistää kaupunkielämän mukavuudet luonnonläheiseen elämään. Lähipalvelut tuotiin kävelyetäisyydelle kaikista asunnoista. Kaivoksen ostoskeskus avasi ovensa jouluna 1962 ja valmistui lopulliseen kokoonsa 1965, yhtenä pääkaupunkiseudun suurimmista. Myymäläpaikoista käytiin tiettävästi kova kisa kaupan keskusliikkeiden välillä, joita oli siihen aikaan neljä. Muita palveluita olivat pankit, kirjakauppa, kenkäkauppa, vaateliike, lelukauppa ja vieres-

sä yksityinen lääkäriasema. Kaivoksen ostoskeskus palveli aluksi myös Louhela ja kasvavaa Myyrmäkeä, jopa Martinlaaksoa. Myyrmäen aluekeskuksessa ei ollut vuosikausiin omaa kauppakeskusta ennen kuin Myyrinpuhos avattiin 1975. Vasta Isomyyri 1987 ja viimein Myyrmäni 1994 yhdesä laman kanssa lähes tyhjensivät Kaivoksen ostarin. Se on silti yhä toiminnassa.

Ostarin jo hieman rapistuneet matalat rakennukset ja avoin aukio muodostavat rauhallisen suvannon kaupungin osan keskelle. Kokonaisuus on luokiteltu A2-luokan kohteeksi, jonka suojelukelpoisuus ja -laajuus täytyy selvittää tarkemmalla inventoinnilla. Pohjoispuolella sijaitsee matala liikerakennus, jonka 2004 tulipalossa tuhoutunut pohjoispää on purettu. Säilynyt osa on kunnostettu. Uusi asuintalo valmistui palaneen osan paikalle vuonna 2008.

Alun perin Kaivokselaan piti tulla metroyhteys Helsingistä, asema olisi tällöin ollut ostarin eteläpuolella. Suur-Helsingin kasvuennusteiden osoittaututtua ylimitoitetuiksi ei näitä suunnitelmia kuitenkaan toteutettu. Vantaan uudessa yleiskaavassa paikalla on varaus poikittaisen joukkoliikenteen runkoväylälle, joka voisi olla vaikkapa seudullinen pikaraitiotie Jokeri II.

Kaivoksen rakentaminen

Kun paikalliset maanomistajat olivat teettäneet rakennuskaavan ja pohjavesitutkimuksen, he möivät 50 hehtaaria maata rakennusyhtiö Puolimatalle vuonna 1960. Maalainan järjestivät Postisäästöpankki ja Helsingin Työväen Säästöpankki johtajinaan Teuvo Aura ja Mauno Koivisto. Asuntosäästäjien lainoituksen järjestivät samat pankit. Säästöaika oli silloin kaksi vuotta ja laina-aika neljä.

Professori Olli Kivisen vuonna 1961 laatima väljä ja linjakas Kaivoksen asemakaava jatkaa Tapiolassa ensi kertaa toteutettua modernin metsäkaupungin ideaa. Se edeltää Kivisellä samaan aikaan työn alla ollutta Pihlajamäkeä. Molemmat ovat nousseet kansainvälisesti merkittäviksi arkkitehtuurikohteiksi. Kaivoksen kaikki alkuvaiheen rakennukset suunnitteli turkulainen professori Aarne Ehjoki.

Koko alueen kunnallistekniikoihin, kirkkoihin ja kouluineen rakensi Puolimatka vuosina 1962–67. Silloisen lain mukaan maalaiskunnissa rakennuskaavoitus oli maanomistajan asia, mutta kunnallistekniikka olisi ollut kunnan vastuulla. Sen toteutukseen näin laajassa mitassa ei kuitenkaan ollut varaa eikä haluakaan, joten kunnaisien ja valtiovalan suostumuksella hieman rakennuslakia venyttäen siirrettiin näiden toteutus rakennusyhtiölle. Rakentaminen oli jo pitkällä, kun valtuusto pääsi siunaamaan sopimuksen vuonna 1964.

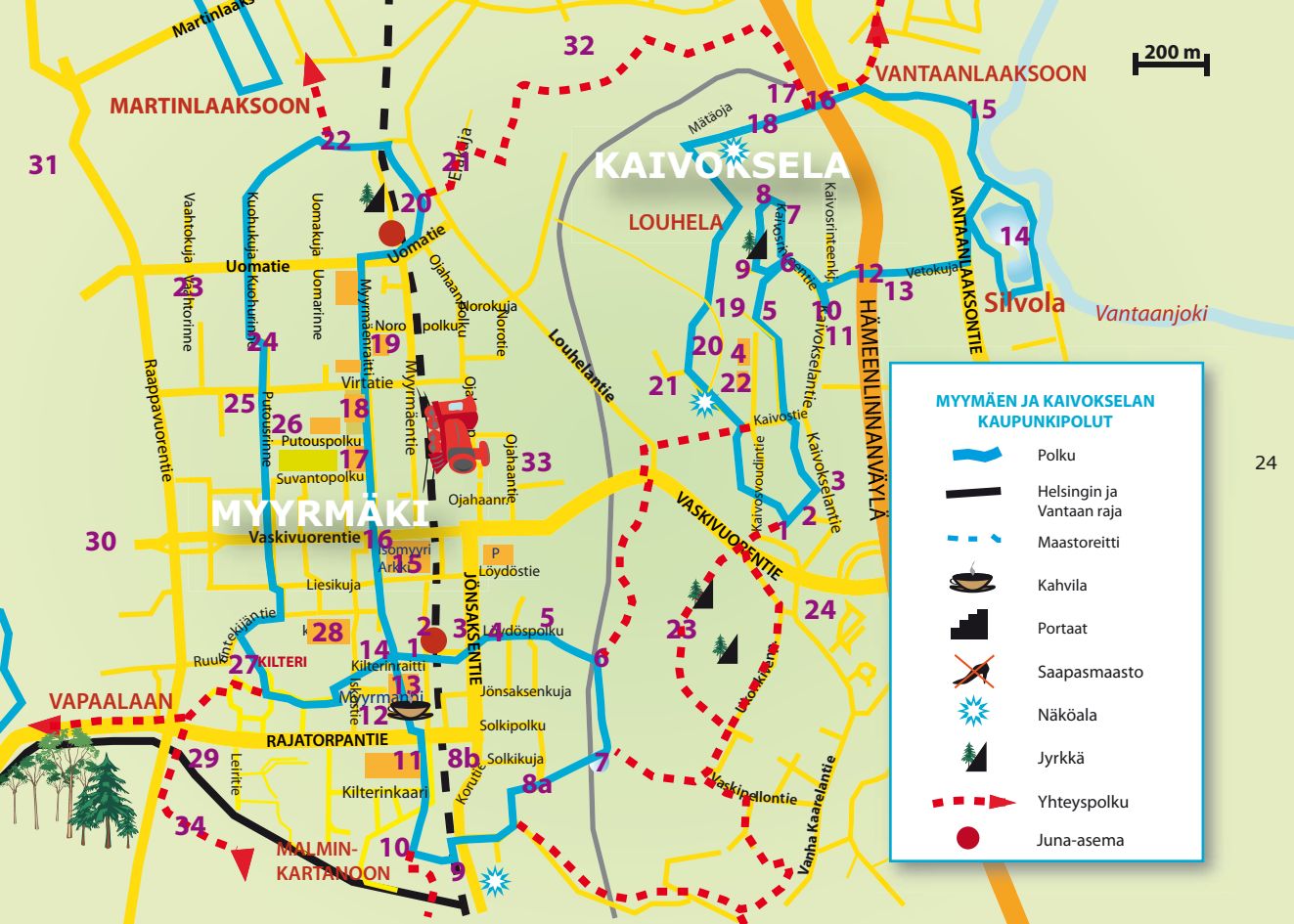
Aluerakentamisesta muodostui nopeasti maan tapa. Voimistuvan maaltapaon oloissa kohteista sopiminen keskittyi puoluesidonnaisten rakennusliikkeiden ympärille. Yhdessä elementtitekniikan yleistymisen tämä kanssa johti rakennustyylin muuttumiseen. Myös kaavoituksessa siirryttiin ruutukaavaan sidottuun ns. kompaktikaupunkiin. Tapiola, Kaivoksela ja Pihlajamäki yhdessä asuntosäästäjien itse rakennuttaman Vuosaaren kanssa jäivät aikakautensa harvoiksi laajemmiksi edustajiksi pääkaupunkiseudulla.

2 Kaivokselan ensimmäiset kerrostalot

Keskeisen Louhijanpuiston reunalle valmistui yhdeksän yksiportaista tornitaloa vuonna 1963. Ne toimivat vastapainona alueen reunamien pitkille muurimaisille taloille. Yhdessä nämä muodostavat harjua pohjoiseen ja etelään seuraavan sommitelman. Kaavoittaja Kivinen olisi halunnut osoittaa keskustaan vielä korkeampiakin torneja, mutta seutukaavaliiton yliarkkitehti, le-gendaarinen Otto Flodin vastusti niitä ehdottomasti eikä hänen kanssaan ollut tinkimistä. Viime vuosina on ollut käynnissä julkisivujen ja parvekkeiden sekä muun talotekniikan kunnostuskierros.

Vantaan kaupunginmuseo

3 Sarlin

Perustettu 1932, edelleen saman suvun omistama suomalainen perheyrittäjä. Diplomi-insinööri Erik Sarlin aloitti Helsingin keskustassa konealan laitteiden maahantuojana, mutta siirtyi pian itse valmistamaan ja kehittämään niitä. Konepaja siirtyi Helsingistä Tikkurilaan vuonna 1946 ja edelleen Sillböleen 1951. Vähitellen yrityksen koko toiminta siirtyi uudenlaiseen Kaivokselaan. Pääkonttori valmistui 1966, suunnittelija Kaj Englund. Kokonaisuus on arvioitu arkkitehtuuriltaan ansiokkaaksi. Paikalla muurattu tiilipinta tuo vanhanajan lämminhenkisyyttä muodoiltaan selkeään ja asialliseen rakennukseen.

Tunnustuksena Suomen teollisuuden hyväksi tekemästään työstä Erik Sarlin nimitettiin elinaikanaan sekä vuorineuvokseksi että kunniaatohtoriksi. Nykyään Sarlin-ryhmä on laaja-alainen prosessi- ja automaatiotekniikan ratkaisujen toimittaja sekä Pohjoismaiden johtava teollisuuden lämpökäsittelytekniikan kehittäjä.

4 Kaivoksen koulu

Ennen koulun rakentamista Kaivoksen uudisasukkaat kulkivat Kivistön kansakouluun. Kaivoksen koulu aloitti 1964 vuokratiloissa, oma talo saatiin 1966. Se oli valmistuessaan Helsingin maalaiskunnan uusin ja ajanmukaisin koulurakennus. Muusta Kaivoksen rakennuskannasta poikkeava opettajien talo koulun pohjoispuolella valmistui viimeisenä Kaivoksen vanhoista kerrostaloista vuonna 1967. Nykyinen 460 oppilaan ala-aste painottaa musiikin ja kielten opetusta. Koulussa on mm. englannin-kielinen kielikylpyluokka.

5 Funkiksen ihanteet Kaivokselassa

Funktionalismi liitetään Suomessa yleensä 1930–40-luvun arkkitehtuuriin. Lähiörakentamisen alkuvaiheessa Kaivokselassa toteutuivat vielä funktionalistiset ihanteet. Korostettiin valoa, väljyyttä, avointa tilaa ja rakennusten sijoittelua luontoon maaston muotoja myötäillen. Myös rakennusten värit haluttiin keveäksi. Korttelit eivät muodosta suljettua tilaa, ja autolla pääsee joka paikkaan joskin pysäköinti haluttiin järjestää pois pihoilta. Maisemallisesti rakennukset ovat kehys, jota vasten puut ja metsä hahmottuvat ohikulkijalle. Toisaalta tavoitteena oli tarjota jokaisesta asunnosta yksilöllinen näköala luontoon. Kaivoksen asuinrakennukset ovat kuitenkin säännöllisessä suorakulmaisessa koordinaatistossa, johon tukeutuvat myös lamellitalojen 45 asteen kulmat.

6 Lähipalvelut

Lähiöt perustuivat toimintojen erottamiseen kaupunkirakenteessa: työ, liikenne, asuminen ja virkistys keskitettiin omille alueilleen. Niinpä asuinalueille tuotiin asumiseen liittyvät palvelut: neuvola kerrostalon päädyssä ja seuraavassa korttelissa Helsingin osuuskaupan myymälä. Sitten näitä on säästösyistä keskitetty suurempiin yksiköihin.

7 Vehreät sisäpihat

Kaivokselan asuinkorttelien avoimet sisäpihat suunniteltiin vehreiksi. Vehreys tuotti iloa suurten ikäluokkien lapsille - sekä vastakohdan Helsingin kantakaupungin sodanjälkeiselle ankeudelle ja ahtaudelle. Pihojen muodon ratkaisi nauhamaisten lamellitalojen sijoittelu, jossa kaavoittaja Olli Kivisen esikuvana olivat Suomenlinnan bastionit. Aarre Ehojoki suunnitteli talot säästösyistä yksinkertaisemmiksi kuin Kivinen oli toivonut, mutta korttelipihojen vehreyteen professori oli jälkeinpäin oikein tyytyväinen. Sittenmin tilaa on paikotellen otettu pysäköintikäyttöön. Pihojen puulajeja ovat mm. sembramänty, saarni, riippakoivu ja kotipihlaja.

8 Jääkauden merkit

Pieni siirtolohkare on kulkeutunut tänne viime jääkauden jälkeen Baltian jääjärven äärelle ajalehtineen jäävuoren mukana. Ylempänä kalliossa näkyy jään raapimia jälkiä peruskallion pinnassa. Kiviaines on noin 1900–1800 miljoonaa vuotta vanhan svekofennisen vuorijonon juurta. Jopa muutaman kilometrin korkuiset vuoret ovat aikojen saatossa kadonneet rapautumisen ja useiden jääkausien kuluttamina. Viimeisin jääkausista kesti noin 100 000 vuotta. Maankuori on vielä lommolla kolmekilometrisen jäävaipan jäljiltä ja kohoaa siksi nykyäänkin, noin kaksi millimetriä vuodessa. Vielä 8000 vuotta sitten Kaivoksella oli Litorina-meren sisäsaaristoa, jossa ainoastaan korkeimmat kohdat pilkistivät saarina vedestä. Pian paikalle saapui kivikautinen ihminen.

Tiina Kuljala

Kaivoksela-seura pystytti vanhan kilometritolpan uudelleen.

9 Vesitorni

Kaivoksen korkein kohta on 54 metriä nykyisen merenpinnan yläpuolella. Vesitornin ja sen jakeluverkostot rakennutti itsenäinen Kaivoksen Vesi Oy vuonna 1965. Pohjavettä saatiin syvistä pohjavesikaivoista Vetokannakselta. Kaivoksela kytkettiin Vantaan verkkoon vuonna 1985, kun vedestä löytyi värihaittoja aiheuttavaa mangaania. Samalla yhtiö siirtyi kaupungin omistukseen ja vesitornin käyttö loppui. Sen jälkeen Kaivokselaankin on saatu johtovesi Myyrmäen tornista. Vetokannaksen pumppaamo on yhä olemassa. Se toimii katu-
jen kunnossapidon vesilähteenä ja valtakunnallisesti merkittävänä poikkeusolojen varavedenottamona.

Nykyään vesitornissa on vuokralaisena Ilmatieteen laitos, jonka säähavaintotutka tuottaa havaintoja lentoaseman sääpalvelulle. Tutkan valkoinen suojakupu on Kaivoksen näkyvin maamerkki.

10 Vanha Nurmijärventie

Vanha kilometritolppa pystytettiin uudelleen alkuperäiselle paikalleen 12 kilometrin päähän kaupungista. Helsingin luoteinen sisääntuloväylä erkani vanhasta Turuntiestä Pitäjänmäellä Kaarelantienä, kulki harjanteita seuraten Vantaankoskelle, jossa kohtasi vielä vanhemman Kuninkaantien, ja siitä edelleen Nurmijärven kirkolle.

Maankuulut Nurmijärven rosvo terrorisoivat 1820-luvulla Uuttamaata ja eteläistä Hämettä ryöstäen taloja, kiduttaen niiden asukkaita ja rellestäen kestikievereissa. Alun perin vain 13-jäsenisen rosvojoukon ja heidän apureidensa kiinnittämiseen tarvittiin lopulta 700 sotilasta.

11 Are oy

Vuonna 1938 nimen Are ottanut Keski-Suomen Sähköliike yhdistyi 1995 turkulaisen Onnisen lämpöyhtiön ja sähköliike K. Maisosen kanssa. Näin syntyi yksi Suomen johtavista talotekniikan ja korjausrakentamisen palveluyrityksistä. Toimistotalo valmistui 2001, suunnittelija Paula Jaatinen. Rakennus edustaa onnistuneesti aikansa kansainvälistä pääkonttorityyliä ja toisaalta vastaa mitoitukseltaan viereisiä Kaivoksen muuritaloja. Toinen samanlainen yksikkö on ollut suunnitteilla ensimmäisen jatkoksi.

12 Hämeenlinnanväylä

Vuonna 1938 numeroitu Kolmostie noudatteli ensin vanhan Nurmijärventien reittiä Klaukkalaan, kulki sieltä Lopen kautta Hämeenlinnaan ja edelleen Tampereelle sekä Vaasaan. Nykyinen linjaus Vantaankosken kohdalla on 1950-luvulta. Moottoritietä alettiin rakentaa 1985. Se ehti Hämeenlinnaan 1992 ja jatkui Tampereelle saakka 2000. Väylää käyttää Vantaankosken kohdalla yli 45 000 ajoneuvoa vuorokaudessa. Määrän on ennustettu kasvavan jopa 85 000:een vuoteen 2025 mennessä. Kaivoksela-seura on kampanjoinut vuosikausia meluaitojen saamiseksi.

13 Uuden Suomen painotalo

Vuonna 1919 perustetun Uuden Suomen edeltäjä oli ensimmäinen laajalevikkinen suomenkielinen sanomalehti Suometar (1847). Uusi Suomi toimi Kansallisen Kokoomuksen äänenkannattajana vuoteen 1976. Lehden ilmestyminen loppui 1991, joskin sen iltapäiväpainoksena 1980 aloittanut Iltalehti

jatkaa edelleen toimintaansa. Tyyliältään tiukan konstruktivistinen painotalo valmistui Kaivokselaan 1980, suunnittelija arkkitehtitoimisto Matti Hakala. Rakennus oli tamperelaisen Aamulehden omistuksessa vuoteen 2000. Nyt se on vuokrattu toimistokäyttöön.

14 Vetokannas

Paljaaksi jätetyssä sorakuopassa vuosilta 1937–58 on pohjaveden muodostama vesiallas. Altaan keskellä olevaa hiekkaniemeä käytetään epävirallisena uimapaikkana. Veden syvyys on enimmillään 7 metriä, ja veden laatu on yleensä ollut moitteetonta kaupungin uimavesinäytteissä. Pohjalla on jonkin verran liejua sekä vanhaa romua. Kuoppaa ympäröi rehevä lehto. Lehdon monipuoliseen lajistoon kuuluu mm. rantalintu pikkutylli sekä vanhoja puita, esimerkiksi harvinainen 150-vuotias kilpikaarnakoivu.

Vuonna 2004 tehdyn suunnitelman mukaan Vetokannas enimmäkseen uimakuoppaa ja sen ympäristöä kohennetaan harventamalla pöheikköä, istuttamalla jalopuita, selkeyttämällä reittejä ja suojaamalla eroosioherkät kohdat kaitein sekä laajentamalla uimapaikkaa. Tarkoitus on rakentaa vessat, pukukopit, uimavalvojan koppi, hyppytorni ja talviuintilaituri sekä yläreunalle näköalapaikalle kahvila ja terassi sekä asiallinen pysäköintipaikka ja tarvittava kunnallistekniikka. Myös saunavaraus sisältyy suunnitelmaan. Lisäksi alueelle on suunniteltu perhospuistoa, lasten seikkailurataa, beachvolley- ja koripallokenttää sekä skeittipoolia, valaistua lenkkipolkua ja kanootin rantautumislaituria Vantaanjokeen.

15 Vantaanjoen entinen uoma

Salpausselältä alkava, hämäläisten erämiesten Vantaaksi nimeämä joki laskee parintuhannen vuoden ajan tästä kosken Djupbäckin kynnyksen yli länteen. Maan kohoaminen jatkui, ja vesi kulutti ajanlaskun alun vaiheilla parissasadassa vuodessa hiekkamaahan uuden uoman kalliokynnyksen ohi itään. Vantaanjoki liittyi sen jälkeen Keravanjokeen nykyisessä Helsingin pitäjän kirkonkylässä ja sen vedet laskevat mereen Koskelassa. Jäljelle jäivät kuiva Djupbäckin uoma sekä nykyinen Mätäoja, kun vanhan jokilaakson monituhatuotinen asutus taantui kulkuväylän huononemisen ja myös ilmaston kylmenemisen myötä.

Djupbäckin uoman sivuitse kulkee noin 80 km pitkä ulkolureitti ”Reitti 2000”, joka alkaa Helsingin Laaksosta ja ulottuu Vantaan ja Espoon kautta Vihdin Salmiin. Reitin varrella on taukopaikkoja sekä mahdollisuudet uintiin, saunomiseen ja yöpymiseen. Maasto on paikoin vaativaa mutta noudattaa kaupunkialueella normaaleja ulkoiluväyliä. Talvella paikalla on Vantaan kaupungin ylläpitämä päälatu, jota pitkin pääsee itään Helsingin keskuspuistoon sekä länteen Raappavuorille ja sieltä edelleen Petikon tai Linnaisten kautta Espooseen saakka. Kaikkiaan Vantaalla on 250 kilometriä ulkoilu- ja latureittejä.

16 Mätäojan alkulähde

Mätäoja (Helsingin puolella nimeltään Mätäjoki) on kaupunkipuro, joka laskee Iso-Huopalahteen Talissa. Puron valuma-alue on 24,4 neliökilometriä ja veden laatu olosuhteisiin nähden kohtuullisen hyvä. Mätäojan virallinen alkulähde on

suolla, jolle valuu vesiä eri suunnilta ympäristöstä. Puron virtaaman ja vedenlaadun parantamiseksi siihen pumpataan lisävetä 50 litraa sekunnissa Päijänne-tunnelista. Tunneli valmistui 1982 turvaamaan pääkaupunkiseudun vedensaannin. Vesi otetaan Asikkalanselältä 25 metrin syvyydestä ja tuodaan tunnelissa Silvolan tekoaltaaseen, josta se jaetaan eteenpäin.

17 Mätäojan kosteikko

Vantaanjoen virtauksen heiketessä leveän uoman pohjalle kerrostui jopa 7 metrin syvyydeltä orgaanista ainesta, jota paljon pienempi Mätäjoki ei ole pystynyt kuluttamaan eikä peittämään vaan ainoastaan pitämään kosteana. Niinpä jokuoma on soistunut.

Alempana purolaaksossa on useita edustavia metsäluhtia eli tulvametsiä. Mätäojan yläjuoksun reunamilla on rämettyvää metsää ja leveimmässä kohdassa keskellä pieni neva, Mätäojansuo. Suokokonaisuus kuuluu pääkaupunkiseudun soiden parhaimmistoon. Kasvilajeja ovat mm. karpalo, paatsama sekä kämmeköihin lukeutuva harajuuri. Niihin kuuluvat myös rauhoitettu suovalkku ja uhanalainen sääskenvalkku, jota tavataan Vantaalla ainoastaan täällä ja koko Suomessa vain muutamilla paikoilla. Sen vuoksi Mätäojansuo on rauhoitettu luonnonsuojelualueeksi vuonna 2004. Aivan luonnontilainen suo ei ole: häiriötä aiheuttavat roskaaminen (suolla on nähty jopa sohvia) sekä Djupbäckin notkelmasta kantautuva Kolmostien liikennemelu.

Suot

Suomen pinta-alasta jopa kolmannes on ollut suota, pääosa Pohjois-Suomessa. Soista noin puolet on kuivattu ja reilut 10 prosenttia suojeltu. Soistumisen taustalla on tasainen maaperä ja haihduntaa suurempi sademäärä. Myös tulviminen tai vesistön umpeenkasvu voi aloittaa soistumisen. Vähähappisessa vedessä suokasvit eivät kuoltuaan hajoa vaan muodostavat turvetta noin millimetrin vuodessa. Soistuminen alkoi heti kun maa nousi merestä: Suomen vanhimpien soiden ikä on lähes 11 000 vuotta.

Antti Tuominen

18 Maisemapelto

Mätäojan laaksoja on viljelty yhtäjaksoisesti keskiajalta lähtien. Alkuperäisten raivaajien käsivoimin pellosta kiskomat kivet ovat yhä näkyvissä pienellä nyp pylällä pellon reunassa. Kaukana laakson toisella reunalla siintävät Myyrmäen talot ja Louhelan vanhan lämpökeskuksen piippu.

Viimeiset 20 vuotta on kulttuurimaisemaan suunniteltu rakentamista Kaivoksen neljäntenä vaiheena. Asukkaat ovat Kaivoksela-seuran johdolla sitkeästi vastustaneet suunnitelmia ja niihin liittyviä liikennejärjestelyitä. Voimassa olevassa yleiskaavassa vuodelta 1992 alue on merkitty lähivirkistysalueeksi ja todettu luontosuhteiltaan merkittäväksi ja kaupunkikuvallisesti arvokkaaksi. Uudessa kaavaluonnoksessa ehdotetaan taas rakentamista: nyt puhutaan laadukkaista pientaloista ja kytketyistä pienkerrostaloista, joiden tarkoituksena on monipuolistaa koko Myyrmäen alueen asuntotarjontaa.

19 Pallokenttä

Aiemmin kenttä palveli laajalti yleisurheilua. Nyt rakenteista on jäljellä enää kuularinki. 1970-luvulla maastojuoksun kulta-aikoina kentällä ja Kaivoksen metsissä järjestettiin monia isojakin juoksukilpailuja. Myös yleisurheilua harrastettiin aktiivisesti ennen Myyrmäen kentän valmistumista. Nykyään alueen uskollisiin käyttäjiin kuuluvat koululaisten ohella tenniksen ja petankin pelaajat.

20 Silvolan kaivokset

Vuonna 1744 vuorimestari Magnus Linder löysi Vaskivuoren malmiesiintymän Sillbölén ratsutilan mailta. Löydön taustalla oli Suomen ruukinpatruunoiden pyrkimys eroon ruotsalaisesta tuontimalmista. Kaivos toimi vuoteen 1770 ja uudelleen 1780-luvulla, kunnes kävi kannattamattomaksi. Salaneuvos ja myöhempi kreivi Falck sai valtion avaamaan kaivoksen uudestaan vuonna 1825. Rautaruukkien malmintarpeen kasvessa Silvolasta tuli yksi Suomen tuottoisimmista kaivoksista erityisesti 1830–40-luvuilla. Parhaana vuonna 1839 kaivoksesta vietiin malmia 900 tonnia. Suonet eivät olleet vielä kokonaan ehtyneet, kun ulkomainen raaka-aine taas korvasi kotimaisen ja kaivostoiminta lopetettiin 1866.

Nykyisin näkyvillä on 12 veden täyttämää kaivoskuilua, joista osa on yhteydessä toisiinsa. Syvin on pohjoisin, nimeltään Linderin kaivos (51 metriä), sekä muutama pieni louhos. Kaivosalue on muinaismuistolain suojaama. Kuilujen täyttämisestä keskusteltiin turvallisuussyistä vielä 1970-luvun alussa, kunnes 1974 kaupunginhallitus päätti mm. Kaivoksela-seuran kirjelmöinnin seurauksena vuokrata alueen Juslinin suvulta, ja se kunnostettiin puistoksi. Alueella on kaksi opastustaulua.

21 Gruvan tilakeskus

Sillbölén kylään kuuluneesta Mätäojan laakson vanhasta asutuksesta on parhaiten säilynyt Sillbölén ratsutilan jaossa 1832 muodostettu Gruva. Sen edustava, huvilatyylinen päärakennus vuodelta 1897 on korkealla törmällä laakson yläpuolella. Hieman alemmaa rinteestä on löydetty kivikautinen

asuinpaikka. Alun perin tilan koko oli 155 hehtaaria, josta on edelleen jäljellä 26 ha vuokrattuna ulkopuoliselle viljelijälle.

Tilaa vuodesta 1884 alkaen hallinnut Juslinien suku yhdessä Eklundien kanssa käynnisti nykyisen Kaivokselan rakentamisen teettämällä asemakaavan ja myymällä 50 hehtaaria maata rakennusyritys Puolimatkalle. Päähenkilöitä olivat veljekset Börje ja Kurt Juslin, jotka maarakennusyrityksinä olivat seuranneet pääkaupunkiseudun kehitystä. He järjeilivät, ettei maata kannattanut myydä halpana raakamaana grynderille, vaan jalostaa sitä suunnitelmallisena aluerakentamisprojektina. Tämän valistuneen näkemyksen ansiosta Kaivokselasta tuli yksi aikakautensa parhaista kerrostaloalueista. Maansiirtoliike Oy K. Juslin Ab myös kaivoi Vetokannaksen hiekkakuopat ja osallistui Silvolan tekoaltaan sekä Kaivokselan, Myyrmäen ja Martinlaakson asuinalueiden tekemiseen.

Tina Kujala

22 Kaivokselan kirkko

Professori Aarre Ehojoen Kaivokselan aluekokonaisuuden osaksi suunnittelema, muodoiltaan pelkistetty kirkko valmistui 1969 kellotapuleineen ja kerhohuoneineen. Kaivokselan kirkko oli Vantaankosken seurakunnan pääkirkko aina Myyrmäen kirkon valmistumiseen saakka 1984. Akateemikko, tekstiilitaiteilija Oili Mäen kutoma alttaritaulu Tulkaa minun tyköni kaikki herätti aikanaan kohua tummaihoisella Jeesus-hahmolla ja apostoleilla sekä Suomi-muumiolla. 20-äänikertaiset urut rakensi 1972 urkurakentamo Tuomi. Vihkiryijyn toteutti 1978 Leena Kolhinen. Kellotapulin kolme kelloa oli valettu Itävallassa. Kirkkosali irtaimistoineen paloi tuhopoltossa sunnuntaina 15.10.2006. Seurakunta neuvottelee rakennuksen kohtalosta ja tulevasta käytöstä mm. museoviranomaisten kanssa. Toiveissa on ollut vanhusten palvelukeskuksen rakentaminen.

23 Vaskivuori

Vaskivuori on merenlahden ja muinaisen Vantaanjoen rantavuori, jonka alarinteiltä on löydetty kivistä asuinpaikkoja. Tuttuja lehtokasveja ovat kielo, sinivuokko sekä Vantaan nimikkokasvi metsäorvokki.

Ylempänä on jyrkänteiden suojaama 13 hehtaarin metsäalue. Kallion laella on karua, lähes luonnontilaista männikköä, reunoilla kuusivaltaista 100-vuotiaasta kangasmetsää sekä nuorempaa sekametsää. Vaskivuoresta on löydetty 50 erilaista lahotajakääpää. Vanhalle luonnonmetsälle ominainen lahoppuun runsaus tekee Vaskivuoresta tavallista talousmetsää rikkaamman kohteen. Kaikista Suomen metsien eliölajeista neljäsosa on riippuvaisia lahoppuusta.

Yhteys Mätäojan metsiin ja luhtiin ja sitä kautta aina merelle saakka korostaa alueen arvoa. Vaskivuori muodostaa hämmästyttävän luonnonmukaisen hengähdyspaikan keskellä asutusta. Kaivoksen asukkaat vastustivat ankarasti Puolimatkan suunnitelmia Vaskivuoren rakentamiseksi 1970-luvulla. Kaupunki yritti ensin kompromissia, jossa rakennusmäärät olivat pienemmät, mutta asukkaat vastustivat sitäkin niin sitkeästi, että lopulta 1989 valtuusto päätti jättää Vaskivuoren viheralueeksi ja lisäsi vastaavasti Puolimatkan rakennusoikeutta mm. Vaskipellossa. Nyt luonnonsuojelujärjestöt ovat esittäneet Vaskivuorta ja Mätäjoen vartta luonnonsuojelualueeksi.

24 Autolaakso

Kaivoksella on yksi pääkaupunkiseudun suurimmista autokaupan keskittymistä. Muiden muassa Suomen tämän hetken markkinajohtaja Toyota on näkyvästi esillä nimenomaan Kaivoksella. Kiichiro Toyodan 1937 perustama yritys on Japanin suurin autonvalmistaja ja Yhdysvaltojen ihailluin yhtiö. Sen valmistamia autoja myydään vuosittain yli 6 miljoonaa kappaletta. Toyotan jo 1997 esittelemä, hybridimoottorilla varustettu Prius oli Vuoden auto Euroopassa 2005. Toyotalla on 264 000 työntekijää 170 maassa.

Tiina Kujala

Kaivoksen vesitornin graffiteja.

34

VAPALA

Vapaala

Polun pituus noin 6 km

Vapaalan synty

Hämeenkylässä Övre-Labbaksen omistajat Axel ja Gerda Sahlberg alkoivat myydä tiluksiltaan asutontontteja Einar Rauramon vuonna 1936 tekemän palstoitussuunnitelman mukaan. Kohta myös Ala-Labbas teki perässä saman omilla maillaan, ja niin alkoivat nykyinen Vapaala ja Varisto muodostua.

Övre Labbas sai kutsumanimen Friherrs 1700-luvulla mahdollisesti lyhytaikaisen veronmaksukyvyttömyyden vuoksi tai kukaties tilan omistaneen Anders Fristedtin mukaan. Vapaalaksi se suomennettiin 1967 pitkällisen mietinnän jälkeen – vaihtoehtoja olivat mm. Ilpola, Vapaaherankylä ja Risu. Vanhat friherrsiläiset eivät ole vielä omaksuneet uutta nimeä.

Omakotiyhdistys perustettiin 1947 ajamaan yhteisiä asioita. Erityisen paljon huolta aiheutti kylän kaavoitus, jonka ympärillä käytiin kiivastakin keskustelua aina 1980-luvulle asti. Heti viime sotien jälkeen Vapaalaa oltiin liittämässä Helsinkiin, mutta kaupungin aprikointi kariutti silloin hankkeen. 1970-luvun alussa Helsinki vaati jälleen huomattavaa osaa maalaiskunnan alueista liitettäväksi itseensä, mutta kunta ei ollut suostuvainen.

1 Ilpolan koulu (Rajatorpan koulu)

Aluksi Friherrsin lapset kävivät kansakoulua Hämeenkylässä 4 km:n päässä. Aloite oman koulun saamisesta tuli vapaalokunnan piiristä jo ennen viime sotia. Oma koulupiiri saatiin vuosien kirjelmöinnin jälkeen 1945. Aluksi koulu toimi kahdessa yksityishuvilassa kolmen opettajan ja 46 oppilaan voimin, sitten Kansantuvalla. Koulutalo rakennettiin kouluhallituksen mallipiirrosten mukaan johtajaopettaja Esteri Niemeltä ostetulle Ilpolan tontille ja vihittiin käyttöön 9.10.1948. Rakennus edustaa konservatiivista modernismia, päädyn puolipyöreä ikkuna on pieni viittaus klassismiin.

Ilpolan koulu toimi opettajakorkeakoulun harjoituskouluna 1948–53. Oppilasmäärän kasvaessa tilat kävivät kuitenkin ahtaiksi. Voimistelusalit ja käsityöluokat puuttuivat kokonaan. Laajennuksesta tehtiin esitys jo 1955. Melkein 10 vuoden kirjelmöinnin seurauksena uusi Ilpolan koulu valmistui urheilukentän laitaan 1964. Kauko E. Waris oli tuolloin koulun rehtorina. Nyttemmin Rajatorpan koululla on kolmessa opetuspisteessä 20 opettajaa ja 340 oppilasta. Vanha Ilpolan koulurakennus pihapuineen on suojeltu.

2 Ilpolanpuisto

Vapaalan korkein paikka Ilpolankallion huipulla kohoaa 53 metriä merenpinnan yläpuolelle. Kiviaines on noin 1900–1800 miljoonaa vuotta vanhan svekofennisen vuorijonon juurta. Jopa muutaman kilometrin korkuiset vuoret ovat aikojen saatossa kadonneet rapautumisen ja useiden jääkausien kuluttamina. Viimeisin jääkaudesta kesti noin 100 000 vuotta. Jään uurtamia jälkiä näkyy avokalliolla kautta maan. Maan-kuori on vielä lommolla kolmekilometrisen jäävaipan jäljiltä ja kohoaa siksi nykyäänkin, noin 2 millimetriä vuodessa. Vielä 8000 vuotta sitten Vapaala oli Litorina-meren sisäsaaristoa, jossa ainoastaan korkeimmat kohdat pilkistivät saarina vedestä. Pian paikalle saapui kivikautinen ihminen. Kallion laella näkyy entisen kolmiomittaustornin paikka. Pohjoisrinteellä on hyvä pulkkamäki, joka tosin laskee suoraan Vanhalle Hämeen kyläntielle.

3 Seurakuntatalo ja Vapaalankoti

Valmistuivat 1991, suunnittelija Kai Warttinen. Puurunkoisissa rakennuksissa on merkillepantavan suuret, leikkimieliset aukot seinissä kävijöitä ilahduttamassa ja kyläläisiä kummeksuttamassa. Taloja käyttävät Hämeen kylän seurakunta ja Rinnekoti-säätiö.

Vuonna 1985 Vantaankoskesta itsenäistynyt Hämeen kylän seurakunta on Vantaan suomenkielisistä seurakunnista pienin: jäseniä noin 14 000. Seurakunnalla on talossa on monenlaista toimintaa niin lapsille kuin vanhuksille. Tilassa toimivat niin Martat kuin AA-kerho. Kotoisa tila soveltuu myös vihkiäisiin, merkkipäiviin ja siunaustilaisuuksiin.

Rinnekoti-säätiö perustettiin 1957 jatkamaan työtä, jonka Diakonissalaitoksen sisar Aino Miettinen aloitti 1927 ottamalla laitokselle hoitoon kehitysvammaisen Martti-pojan. Nykyään säätiö tarjoaa erityisesti vaikea- ja monivammaisten erityishuollon hoito-, kuntoutus- ja tutkimuspalveluita yli 1100 asiakkaalle, näistä 166 autetussa asumisessa. Vapaalan kodissa on autetun asumisen 10 ryhmäkotipaikkaa ympäri vuorokaudisesti.

4 Kansantupa

Ensimmäiset vuosikymmenensä Friherrs oli vahvasti työväestön ja vasemmiston kylä. Råtorpin tilan omistajan Jalo Sihtolan lahjoittamalle tontille kyläläiset rakensivat talkoilla järjestötalonsodan jälkeen. Talo tehtiin Hangosta sotasaaliina saaduista kolmesta neuvostoliittolaisesta parakista. Talo oli kansandemokraattien ja pienviljelijöiden omistama, mutta siellä kokoontuivat useat muutkin yhdistykset. Kansantuvalla pidettiin monenlaisia juhlia, esitettiin näytelmiä ja elokuvia sekä pidettiin iltamia, joissa oli nimekkäitä esiintyjiä. Kansakoulukin toimi Kansantuvalla lukuvuoden 1947–48. Rakennus tuhoutui tulipalossa heinäkuussa 1966. Sittenkin paikka on jäänyt tien levennyksen ja jalkakäytävän alle. Risteyksen tuntumaan on suunniteltu yksikerroksisia paritaloja.

5 Ypin kaupat ja baari

Yrjö ja Lilli Airaksisen kahvila Valkoinen kukko ehti toimia vain 1940-luvun puolivälistä 1950-luvun alkuun, mutta sitä muistellaan yhä. Kahvilan bravuuri oli Ypin omatekoinen jäätelö, jota monet Kansantuvalla iltamiin tulevat kävivät ennen tanssin alkua nauttimassa. Airaksiset harrastivat musiikkia, teatteria ja järjestivät esityksiä erilaisiin juhliin. Rakennuksessa toimi sittemmin kauppa aina 1970-luvun alkuun asti.

6 Kylän ensimmäinen uudisasukas

Ennen Sahlbergien tonttimyyntiä alueella oli vain kolme pientaloa sekä Råtorpin tila. Hintaan 3–5 markka neliöltä ja 10 vuoden maksuajalla tontit menivät hyvin kaupaksi. Ensimmäinen uudisasukas oli August Jäntti, joka vuonna 1936 rakensi talonsa osoitteeseen Vanha Hämeen kyläntie 19. Jäntti majoittui aluksi laavuun tontille, kävi Strömbergillä Pitäjänmäellä töissä hiihtäen ja polkupyörällä, eikä perimätiedon mukaan myöhemminkään käyttänyt bussia. Työn ohessa hän rakensi pienen talon käyttäen tontin isoja kiviä perustana ja tontilta kaatamiaan puita runkona. Jäntin perhe muutti asumaan mökkiinsä jo samana vuonna. Rakennus purettiin nykyisen talon tieltä vuonna 2006.

7 Friherrsin VPK

Huom. yksityisalue, ei kauttakulkua. Vapaapalokunta perustettiin 1938 nimellä Friherrns och Jussas frivillig brandkår. Tontin lahjoittivat Sahlbergit vuonna 1944. Ensinnäkönsä nousi vaatimat paloliiteri sekä tanssilava kyläläisten talkoovoimin. Varsinainen paloasema valmistui 1950-luvulla. Palosi-

Ote August Jäntin kronikasta

*Saapui tänne pitkä ukko, kaljahousu käyskenteli.
Alkoi täällä aherrella sekä mökkiä kyhätä.
Kansa katsoi kummissansa, ihan tuota ihmetteli.
Ukkoa hassuksi sanoivat, päkkähulluksi huutelivat.
Ukko vaan ei huoli tuosta, tänne mökin rakensi,
piilopirtin puiden väliin.*

*Siihen vaimonsa kuljetti, vaimolla lapset mukana,
lapsilla kissat kainalossa.
Se oli alku asutuksen, kyläkunnan kuulun tään.*

reeni oli Elannon kaupalla, ja myymälänhoitaja pyöritti sitä veivillä. Nykyään Friherrsin VPK toimii Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen sopimuspalokuntana runsaan kymmenen aktiivin voimin. Uutta tuotekehitystä edustaa VPK:n itse kaupunkioloihin suunnittelema Suomen ensimmäinen kevyt pelastusauto KU-213S, jonka käyttö sammutustehtävissä perustuu erityisen tarkasti laadittuun palopostikartastoon. Näin autossa ei tarvita suurta vedenkuljetuskapasiteettia, vaan vesi saadaan lähimmästä palopostista.

8 Friherrsin torppa

Valmistui 1938 Elannon elintarvike- ja sekatarvaliike nro 123:n kauppatiloiksi. Elanto-lehdessä avajaisuutinen otsikoitiin ”Elanto erämaassa”. Liikkeen tavaravalikoima oli laaja ja mitä varastosta ei löytynyt, voitiin tilata, mm. monenlaisia rakennustarvikkeita. Keväällä 1967 olivat valmiina jo uuden, suuremman myymälärakennuksen suunnitelmat, kun tuli tieto, että kunta oli ostanut Råtorpin maat ja kaavoitti sinne asumalähiötä. 1971 Elanto avasi ovensa Rajatorpan ostoskeskuksessa ja 1977 Vapaalan myymälätoiminnot keskitettiin sinne Siiri Brofeltin ollessa viimeinen myymälänhoitaja tässä paikassa. Siitä lähtien rakennus on toiminut Friherrsin Sosialidemokraattien työväentalona, jota on vuosien saatossa remontoitu perusteellisesti. Talon ulkomuoto on kuitenkin vanhan kaupan mukainen. Torppa on kilpailun perusteella keksitty uudempi nimitys: paikalla ei siis ole ollut varsinaista torppaa.

9 Höyläpolku

Palokujat muodostavat yhä edelleen oikopolkuja Vapaalan pitkien kortteleiden läpi. Aikanaan niiden tarkoituksena on ollut osaltaan estää tulipalojen leviämistä tiiviissä puutalo-yhteisössä sekä nopeuttaa sammutusveden noutamista. Teräkujan ja Valtatien risteyksessä kosteassa notkossa oli iso palokaivo, jota käytettiin kuivana aikana myös talousveden ottamiseen.

Höyläpolun varrella on 1980 rauhoitettu tammi. Monihaarainen puu kasvaa tontin reunassa, rauhoituksesta kertova kyltti on aidassa kiinni. Tammen laaja oksisto ulottuu Höyläpolun päälle sekä talon seinustalle saakka.

10 Valtatie

Vapaalantie noin 41. Kylän keskus oli tällä raitilla 1950–70-luvuilla. Friherrsin posti toimi Suonpään talon siipirakennuksessa vuodesta 1955 aina 1970-luvulle saakka. Sitä ennen kyläläisten oli haettava pakettinsa ja arvopostinsa Pitäjänmäeltä. Postiaseman hoitajana toimi Laura Suonpää sekä kirjeenkantajana Erkki Mäkelä. Täältä posti siirtyi Rajatorppaan 1970. Suonpään portinpylväät ja puutarhapöytä ovat kiveä ja vankien veistämät, sillä Suonpään puoliso Urpo oli ammatiltaan vanginvartija.

Teräkuja vastapäätä oli Aino Vuorisen lyhyttavaraliike. Se toimi 1959 alkaen pari vuosikymmentä. Koska Elanto ei laajasta sortimentistaan huolimatta myynyt juurikaan ompelutarvikkeita, ne saattoi käydä ostamassa Vuoriskalta. Liikettä piti Ainon siitä luovuttua tyttärensä Kaija Waselius muuttaman vuoden ajan.

11 Vapaalanaukee

Korttelipuistossa on lentopallokenttä sekä avara puu- ja pen-
sasistutuksin rajattu leikkialue lapsille. Muutaman vuoden sisällä puistoon on tulossa kaupungin perusparannus. Silloin sen yleisilme, toiminnat, kalusteet ja varusteet jäsennellään uudelleen. Suunnitelmat tehdään yhteistyössä alueen asukkaiden kanssa.

Vieressä Uurrekujalla on nähtävissä nyttemmin uudelleen muotiin noussutta ”tiivistä ja matalaa” kaupunkirakentamista 1970-luvun lopun versiona. Tontit jaettiin aikanaan sosiaalisiin perustein, mm. perheen lapsiluvun perusteella.

12 Variston urheilupuisto

Vapaalan ja Variston väliseen laaksoon on rakennettu monipuolinen urheilupuisto vaihteittain 1980- ja 1990-luvuilla. Paikka tunnetaan Vapaalanaukeen urheilukenttänä. Alueella on useita jalkapallokenttiä, tennis- ja beach volley -kentät, koirapuisto sekä talvisin luistinrata. Omakotiyhdistys teki taannoin aloitteen skeittipaikan rakentamiseksi urheilupuistoon, toimenpiteitä odotellaan.

13 Matonpesupaikka

Mattojen peseminen laitureilla on perinteinen suomalainen askare, jota ulkomaiset turistit jaksavat ihmetellä mm. Helsingin Kaivopuistossa. Pesuaineen huuhtoutuminen vesistöön rasittaa ympäristöä, joten puuha on siirretty maalle rakennetuille matonpesupaikoille. Ne ovat hyvin suosittuja kesäisin. Melko vähäinen kaupunkipuro Lammasoja saa voimaa syysasteista. Puro alkaa Lammaslammesta ja virtaa Varistonniityn kautta Pitkäjärveen, josta edelleen Espoonjoen kautta mereen. Lammasojan toisella puolella näkyy Vanhan Hämeenkylläntien pohjaa, siihen viittaa myös paikannimi Tienvieri.

14 Lääkärintalo

Vuoden 1946 suuren alueliitoksen jälkeen Helsingin maalaiskuntaan jäi vain yksi kunnanlääkäri. Tämän tehtävänä oli varsinaisen lääkärintoimen lisäksi valvoa 10 000 asukkaan kunnan yleisiä asunto-oloja, puhtaanapitoa, vesien laatua, liikehuoneistoja ja kouluja. Lisäksi tuli vastustaa tartuntatauteja kuten tuberkuloosia. Tilanne helpottui hieman, kun 1954

perustettiin toinen kunnanlääkärin virka. Sitä hoitamaan palkattiin lääketieteen lisensiaatti Kaj Ahlman. Hänen vastuullaan oli Vantaan sairaanhoitopiiri, joka sisälsi nykyiset Myyrmäen ja Marja-Vantaan suuralueet. Toimipaikkana oli aluksi 1955 valmistunut Friherrsin terveystalo koulun lähellä, mutta aikalaistiedon mukaan Ahlman piti vastaanottoa kotonaan Latokujalla. Lääkärin virka-asunto ja vastaanotto siirtyivät Vantaankoskelle 1961.

15 Hämeenkyllän koulu

Valmistui 1970, suunnittelija Pauli Sulonen. Myyrmäen ja Hämeenkyllän yläasteet yhdistettiin syyslukukaudesta 2006 alkaen. Samalla Hämeenkyllän lukio yhdistettiin Vaskivuoren lukioon Myyrmäkeen. Uusi 600 oppilaan ja 60 opettajan yläkoulu sai käyttöönsä juuri peruskorjatun koulutalon ja huip-puluokan mediaopetusvälineet. Koulussa on maahanmuuttajien valmistava luokka ja vireää musiikkiluokkatoimintaa. Välitunnilla voi harrastaa niin jalkapalloa kuin runopiiriä. Oppilaskunta on järjestänyt jo useana vuonna vaatekeräyksen, jonka tuotto on viety Viipurin orpojen lastenkotiin.

16 Veikkauksen korttelit

Välirauhan tultua 1940 perustivat Suomen Valtakunnan Urheiluliitto, Työväen Urheiluliitto ja Suomen Palloliitto yhteistuumin Oy Tippaustoimisto Ab:n urheilun ja liikuntakasvatuksen rahoittamiseksi. Ensimmäinen peli oli vakioveikkaus, joka jatkuu edelleen. Lotto tuli mukaan valikoimaan 1971 ja nousi heti suureen suosioon.

Pian yhtiö tarvitsi suuremmat tilat, ja edessä oli muutto

Hämeenkylässä 1976. Henkilökunnalle järjestettiin mahdollisuus asuntojen ostamiseen Suomen suurimmassa pientalojen rakennushankkeessa. Ruotsalaiset talotehtaat hävisivät tarjouskilpailussa vihtiläiselle Makroplasticsille, joka toteutti sata 54–120 neliön asuntoa 3x3 metrin puuelementeistä. Kaupunki toi alueelle kaukolämmön ja myi tontin edullisesti. Siten Asuntohallitus saattoi myöntää ostajille aravalainoja, jotka Veikkaus takasi. Asemakaavan laati Jouko Rastimo. Rakennukset suunnitteli Esa Suvantola. As.oy Varistola valmisti kokonaisuudessaan 1975.

Makroplasticsista tuli sittemmin Suomen suurin pientalovalmistaja YIT-konsernin osana ja Makrotalo-nimisenä, kunnes muovitalojen tuotanto lopetettiin 1980-luvun lopussa. Nykyinen Makrotalo on eri yritys ja käyttää toista tekniikkaa. Varistolan omaleimaisuus on säilynyt, vaikka asukkaina on jo muitakin kuin Veikkauksen työntekijöitä.

17 Varistonniityt

Kun kaupunki kysyi asukkaiden mielipaikkoja, Varistonniityt nousi yhdeksi suosikiksi. Alun perin ruotsinkielinen nimi Varistorna tarkoitti Hämeenkylässä kartanon takaniittyjä. Täältä se levisi rakentamisen myötä koko alueen nimeksi. Laakson halki virtaavassa Lammasojaassa oli aikoinaan enemmän vettä, on siinä uitukin. Nyt puroon on tehty lampi, ja hyvinhoidetut nurmialueet kokoavat kesäisin auringonottajia ja nuorisoa. Helsinki-Vantaan lentokonemelu on alueella voimakasta. Asukaskyselyssä 45 prosenttia koki lentomelun vähentävän asumisviihtyvyyttä erittäin tai melko paljon. Kaikkiaan Suomen suurimmalla lentokentällä tehdään vuorokaudessa yli 500 nousua ja laskua.

18 Asuntomessualue

Vuoden 1977 asuntomessut jaettiin Mynämäen ja Vantaan kesken. Variston messualueelle rakennettiin 171 omistus- ja vuokra-asuntoa tavallisille asunnonutarvitsijoille. Pääosin tasakattoiset rakennukset ryhmittyvät pitkulaisten keskuspuiston ympärille. Eteläisin kortteli toteutettiin 65 vuokra-asun-

Vantaan kaupungin museo

non kiinteistöyhtiönä. Aluetta halkovat viihtyisät pihakadut. Kaavamääräyksellä veloitettiin toteuttamaan jokaisen asunon yhteyteen näkösuojattu piha. Myös esteettämiä asunotoratkaisuja kokeiltiin. Erityisen mielenkiinnon kohteena olivat metsäteollisuusyhtiö Enso-Gutzeitin ”Käkikellotalo” (Aittarivi 19) sekä arkkitehti Harto Helpisen suunnittelema Suomen ensimmäinen ekotalo (Aittarivi 29). Betoniharkoista rakennetussa pelkistetyssä ekotalossa on pohjoisen puolella pienet ikkunat, kun taas harjakaton etelänpuoleinen sivu on kokonaan lasia. Kesän aikana Varistoon tutustui 116 000 messuvierasta.

19 Raappavuoret

Länsi-Vantaan suosituin ja arvokkaimmaksi koettu viheralue levittäytyy korkeuseroltaan noin 30-metrysten kallioharjanteiden ympärille. Raappavuorten pohjoisrinteiltä löytyy niin muinaisrantoja kuin hyviä pulkkamäkiäkin. Alueella on keitoja, niittyjä ja reheviä lehtoja. Lehtojen valtapuina ovat koi-vu ja kuusi sekä haapa. Järemmät puut ovat läpimitaltaan 40-senttisiä. Kosteammassa itäosassa kukkivat keväällä mm. kevätlinnussilmä, valkovuokko, kevätlehtoleinikki ja kielo. Vaateliaita lehtolajeja ovat pähkinäpensas, näsiä ja lehtokuusama sekä rauhoitettu lehtoneidonvaippa, jolla on Vantaalla vain kaksi tunnettua esiintymää. Metsässä viihtyvät mm. lehtopöllö, palokärki, valtakunnallisesti uhanalainen pikkutikka sekä peukaloinen, joka usein pesii kaatuneen puun juurakon kätköissä.

Koko Länsi-Vantaata palveleva Myyrmäen vesitorni valmistui 1973. Sen vesisäiliön tilavuus on 4500 m³ ja 47-metrin tornin korkeus merenpinnasta 101 metriä. Alun perin

Tiina Kuitala

Luhalemmikki kukkii Raappavuoren maastossa.

tornin huipulle piti tulla näköalaravintolakin. Ympäriällä on avointa kallioketoa kissankelloineen, metsävirnoineen ja kultapiiskuineen sekä ukontulikukkaa. Myös roskia ja lasinsiruja kertyy rakennuksen juurelle. Talvisin mäkeä kiertää kaupungin ylläpitämä valaistu päälatu, joka liittyy pääkaupunkiseudun laajaan latuverkostoon. Mäkeä sivuaa myös noin 80 km pitkä ulkoilureitti ”Reitti 2000”, joka alkaa Helsingin Laaksoista ja ulottuu Vantaan ja Espoon kautta aina Vihdin Salmiin saakka.

20 Pellas

Pellaksen purolaakso on entistä merenpohjaa. Maapohjasta löytyy paikoin yli 20 metriä savea. Raappavuoren rakentamiselle otolliset etelärinteet olivat rakennuskielossa 1950-luvulta 1980-luvun loppuun. Siinä välissä Pellaksen yli ehdittiin kaavailla moottoritietäkin. Nyt puheenaiheena on Luhtitien jatkaminen Uomatielle.

Juuri tästä kohtaa kulki Helsingin olympialaisten 1952

Suomen urheilumuseo

kolmiosaisen kenttäratsastuksen maastokoe, joka pidettiin Martinkylän ja Hämeenkylässä metsissä. Rata oli vaativa. Matkaan lähteneistä 19 ratsukosta peräti 13 joutui keskeyttämään. Maastokokeen ja koko ratsastuskisan voitti ylivoimaisesti ruotsalainen paroni Hans von Blixen-Finecke Jubal -nimisellä ratsullaan.

21 Pellaksen viljelypalstat

Alueella on noin 200 yhden aarin kokoista viljelypalstaa, joiden vuokraamista hoitaa Martinlaakson Sosialidemokraatit ry. Aukean eteläpuolella metsän siimeksessä on näkyvissä vanhan kylätien pohjaa. Reitti kulki Hämeenkylässä Solbackasta Kaarelan Jönsakseen. Alueen halki suunniteltiin 1940-luvulla junaradan linjausta Rantaradan siirtämiseksi turvaan sisämaahan, kun Porkkala oli vuokrattu Neuvostoliitolle. Uusi rata olisi erkaantunut vanhasta Huopalahdessa. Samalla katsottiin valmiiksi myös asemien paikkoja, ja silloin nimettiin täälläkin Asematie. Porkkalan palautus 1955 teki suunnitelmasta tarpeettoman, mutta Asematie säilyi kartoissa aina vuoteen 1974, jolloin se muutettiin Talttakujaksi.

22 Villa Björkliden

Naulakuja 7, alun perin Kivitie. Huvila on rakennettu 1938. Kuuluisimmat asukkaat olivat vuodesta 1952 alkaen Lasse Pöysti ja Birgitta Ulfsson sekä heidän poikansa Tom ja Erik. Sortavalassa 1927 syntyneen Pöystin tuntevat jo monet sukupolvet. Rakastettu näyttelijä on palkittu mm. viidellä Jussilla. Lasse Pöysti ja omasta urastaan Pro Finlandialla palkittu Ulfsson ovat lisäksi monipuolisia teatterintekijöitä: he toimivat yhdessä teatterinjohtajina Lilla Teaternissa Helsingissä

1967–74 ja Pöysti sen jälkeen vielä Tampereella ja Tukholmassa. Molemmat näyttelevät edelleen.

Vapaalassa Pöysti ja Ulfsson olivat aktiivisia kyläläisiä. He leikkivät naapuruston lasten kanssa ja esiintyivät omakotiyhdistyksen juhlissa. Uusi omistaja on uudistanut miljöötä maltillisesti mm. säästämällä tonttiin kuuluvan pienen metsikön.

23 Antikaisen talo

Kylän ensimmäinen posti oli täällä, samoin yläkansakoulu alkuvaiheissaan 1945–47. Alaluokat olivat Kairakuja 3:ssa Reino Sandellin talossa, jota ei enää ole. Antikaiset pitivät naapurissa suosittua kioskia.

24 Peräkylä

Ennen Rajatorpan keskustan rakentamista Friherrsin bussit kiersivät Valtatietä, nykyistä Vapaalantietä myötäpäivään koko kylän ympäri tänne päätepysäkille. Harvakeen asuttu peräkylä on sittemmin muodostunut sijainniltaan mitä mainioimmaksi. Suuret vanhat tontit on pitkälti jaettu, ja uusille pienille tonteille on rakennettu toinen toistaan suurempia taloja. Myös katurakentamiseen on panostettu, siitä kertovat ajohidasteet ja viimeistellyt pientareet.

25 Petankkikenttä

Rauhallinen kuulapeli petankki kehitettiin 1910 vanhemmasta eteläranskalaisesta jeu provençalista poistamalla vauhti-askleet ja lyhentämällä heittomatkaa. Suomessa kehitettiin 1999 taistelupetankki, joka alkaa yhteislaukauksella ja sallii hyppäämisen heiton aikana. Molempien lajien harrastajat

käyttävät kenttää aktiivisesti.

Viereisessä Myyrmäen urheilupuistossa on yksi pääkaupunkiseudun monipuolisimmista urheilupaikkakeskittymistä. Alueelta löytyvät Pohjola-stadion, Myyrmäki-halli ja uusi Energia-areena sekä kaksi jäähallia ja täysimittainen yleisurheilukenttä, jonka pinnoitteet uusittiin 2008. Urheilupuiston monipuoliset harjoittelu- ja harrastusmahdollisuudet ovatkin laajalti koko pääkaupunkiseudun asukkaiden käytössä.

26 Rajatorpan kalliosuoja

Valmistui 1988. Vantaalla on yli 2200 väestönsuojaa, joista löytyy suojapaikka 250 000 hengelle. Rajatorpassa on S6-luokan kalliosuoja, joka palvelee rakentamisen kustannuksiin osallistuneita alueen kiinteistöjä. Sen 2600 neliön tiloihin mahtuu 2500 henkeä. Suoja on normaaliaikana vilkkaassa liikuntakäytössä. Maan alta löytyy jousiammuntarata, mikroautorata, salibandyhalli ja kuntosali. Väestönsuojien käyttöönotto tulee kysymykseen lähinnä kriisiajan tilanteissa. Suojat tulee voida saattaa käyttökuntoon 24 tunnissa.

Tietolaatikko: Aluerakentaminen s.17

27 Rajatorppa

Rajatorpan asumalähiö nousi Råtorpin entisille laidunmaille 1970–73 Saton rakentamana. Kaavoittaja Riitta Thuneberg sijoitti talot ruudukkoon, matalammat alemmas rinteeseen ja korkeammat ylemmäs. Rakennukset piirsi Seppo Sarén asuntohallituksen, kunnan ja Saton toivomusten mukaisesti. Rajatorpan keskipisteeksi ja myös läheisiä omakotialueita palvelemaan valmistui 1972 ostoskeskus, jossa oli kaksi ruokakauppaa, kolme pankkia, kultakauppa, urheiluliike, lyhyt-tavarakauppa, kukkakauppa jne. Naapuritalon kivijalassa oli alueen ensimmäinen kapakka ”Kärrynpyörä” sekä päädyssä oma postikonttori.

Rajatorppaseura järjesti aikoinaan ostarin aukiolla Rajatorppa-päiviä, joissa oli paljon ohjelmaa ja aina tanssittiin monta tuntia. Lähiön asukkaat viihtyivät hyvin uusissa valoisissa asunnoissaan. Luonto on edelleenkin lähellä ja yhteydet eri suuntiin sujuvat. Etenkin lapsille alkuaikojen Rajatorppa oli todellinen mansikkapaikka, mansikoita kun löytyi lähimetsästä Råtorpin entisiltä pelloilta. Väestön ikääntyessä ja suurten kauppakeskusten paineessa lähiöt ja niiden kotoiset ostarit ovat melkein kaikkialla nuupahtaneet. Rajatorppaan-kin on haettu lupaa uuden kauppakeskuksen toteuttamiselle ja samalla kahdelle 8-kerroksiselle asuinkerrostalolle kulmakunnan ostovoiman lisäämiseksi.

Rajatorpan uudenkarhea ostari.

Vantaan kaupunginmuseo

45

28 YIT:n toimitalo

Valmistui 2006, suunnittelija Leila Tuominen. Yleinen Insinööritoimisto aloitti toimintansa 1912 Helsingissä. Vuonna 1926 Ragnar Kreuger osti yrityksen. Hän kehitteli innovatiivisia ratkaisuja, mm. keksi käyttää puuputkia teollisuuden vesihuollossa. Jo varhain kansainvälistynyt yritys on 1970-luvun Lähi-idän ja Afrikan seikkailuiden jälkeen keskittynyt Itämeren alueeseen. Vuonna 1987 Yleinen Insinööritoimisto sulautettiin Perusyhtymään, jonka nimi muutettiin YIT:ksi. Nyt yhtiön palveluksessa on runsaat 26 000 työntekijää 14 maassa.

Råtorpin tilan entisen päärakennuksen paikalla on nyt YIT:n palvelu- ja logistiikkakeskus, jossa toimii mm. yhtiön sisäinen kalustovuokraus sekä henkilökunnan kuntokeskus. Yhtenäiset ikkunanauhat avautuvat kadulle päin ja luovat ilmeen tiili- ja peltikasettivoratulle laajalle rakennukselle.

Erämaasta torpaksi ja torpasta kantatilaksi

Vapaalan tienoo kuului takametsinä Labbaksen ratsutilaan viimeistään 1500-luvun puolivälistä alkaen. Kuninkaantien varressa sijainnut Labbas jaettiin vuoden 1700 paikkeilla kahtia, ja täkäläiset tilukset jäivät Övre Labbakselle. Sen omistaja, kapteeni Georg Anton Huldman vuokrasi 1856 maidensa rajasuon (råkär) laidalta tontin Pehr Napoleon Lindströmille. Ensimmäinen torppari rakensi talonsa nykyisen Torpantien länsipuoliselle kalliolle. Jäätyään leskeksi 1860, hän nai sitten 18-vuotiaan piika Agneta Ahlroosin, jonka kanssa sai kahdeksan lasta. Tämä puolestaan jäi leskeksi 1885 perheen jo muutettua pois Råtorpista Kaarelan Malminkartanoon, mutta meni vielä uudelleen naimisiin ja kuoli vasta 1917.

Sillä välin Råtorpin torpasta oli muodostettu itsenäinen tila 1909. Sen omistajalla, tohtori Edvard Groundstroemilla oli maankuulun arkkitehdin Armas Lindgrenin piirroksat uudeksi komeaksi pääarakennukseksi, mutta maailmansota sotki suunnitelmat. Vasta seuraava omistaja Arvid Hollming rakennutti uuden talon, joka valmistui 1916 mahdollisesti Väinö Vähäkallion suunnitelman mukaan. Alkuperäinen torppa paloi 1917 lasten kokeiltua, miten paperiliina syttyy tuleen.

Parhaimmillaan 94 hehtaarin maatilasta lohkottiin 1927 mm. 2,6 hehtaarin tontti, jonka Kosti ja Esteri Niemi nimesivät esikoispoikansa mukaan Ilpolaksi. 1930-luvulla velkaantuneen Råtorpin lunasti tehtaanohtaja Jalo Sihtola, joka sai professorin arvonimen 1967 ja muistetaan myös taiteen kerääjänä. Råtorpissa asui Sihtolan poika Risto perheineen sekä vuokralaisia, mm. kirjailija Toivo Lyy. Myös viljely tilalla jatkui ensin pehtoorin ja sitten vuokratilajelijöiden voimin aina vuoden 1967 loppuun, jolloin suku möi 65 hehtaaria maata kunnalle asuntorakentamiseen. Kaupahinta oli lähes kolme miljoonaa markkaa.

29 Kolmen kaupungin rajakivi

Ensimmäiset säilyneet maininnat Espoon pitäjältä ovat vuodelta 1341. Helsingin pitäjä mainitaan kymmenen vuotta myöhemmin ruotsinkielisellä nimellään Helsingē. Helsingin kaupungin perusti Vantaanjoen suulle kuningas Kustaa Vaasa vuonna 1550 kilpailijaksi hansakauppiaiden Räävelille (Tallinna). Sieltä se on vaihteittain laajentunut, kunnes raja siirtyi tänne vuonna 1946 ns. suuressa alueliitoksessa. Silloin kolmannes maalaiskunnan alueesta liitettiin pääkaupunkiin, ja asukkaita jäi kunnan puolelle vain 10 000. Sen jälkeen kehitys on ollut nopeaa. Kaupungiksi Vantaa tuli 1974, Espoo jo 1972. Nykyään Vantaalla asuu 190 000 henkeä, Espoossa 210 000 ja Helsingissä 560 000.

Vanha Hämeenkylässä ja Kaarelan rajakivi on Vantaan ja Helsingin nykyisellä rajalla. Aivan kivenheiton päässä lounaassa on myös Espoon koilliskulma. Vantaan, Espoon ja Helsingin kaupunginosayhdistykset kiinnittivät muistolaatan vuonna 1994 suomalaisen kotiseutuliikkeen 100-vuotisjuhla-vuoden kunniaksi.

*Kaupunginjohtaja Pirjo Ala-Kapee julisti
pääkaupunkiseutulaisen kotiseutumanifestin
kolmen kaupungin rajakivellä 1994.*

YHTEISTYÖSSÄ:

WWW.VANTAA.FI/MARJA-VANTAA

VANTAAN KAUPUNKI
VANDA STAD

Vapaa-aika ja asukaspalvelut
Asematie 10 A, FI-01300 Vantaa
www.vantaa.fi